

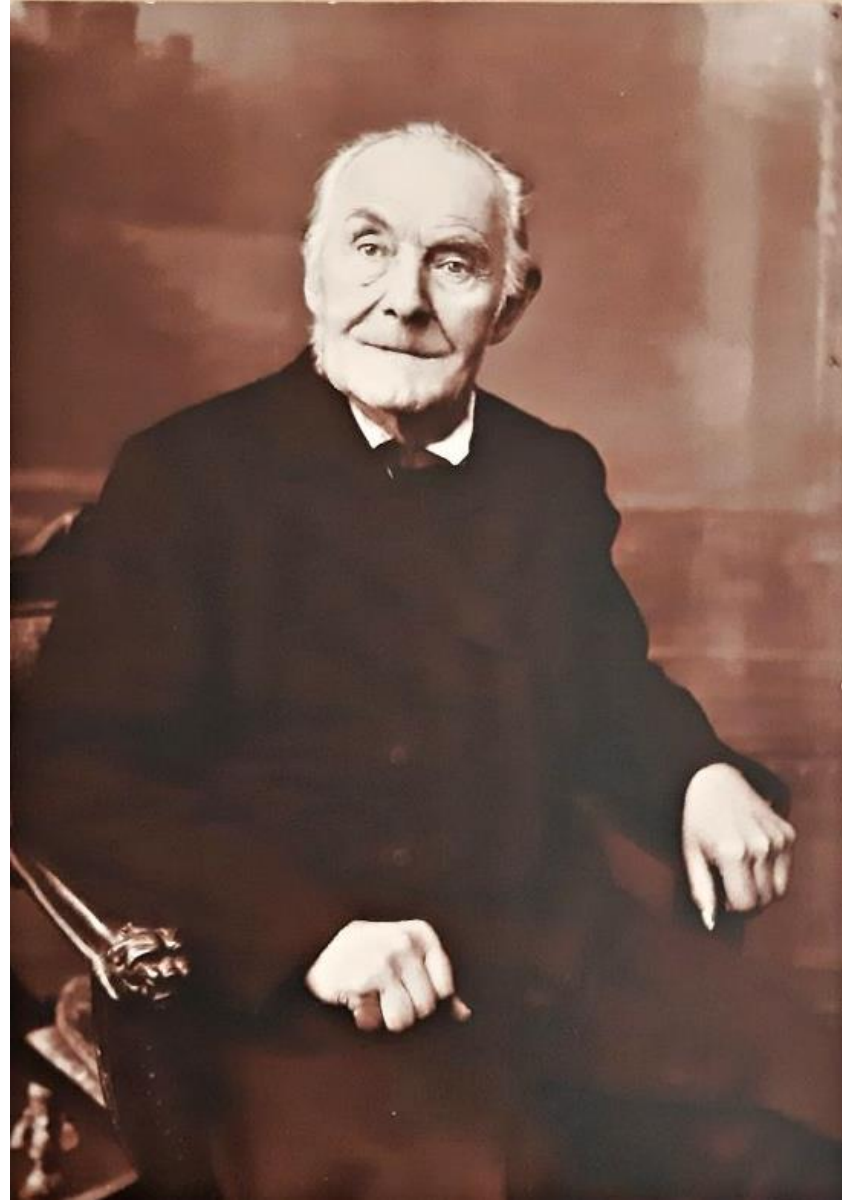
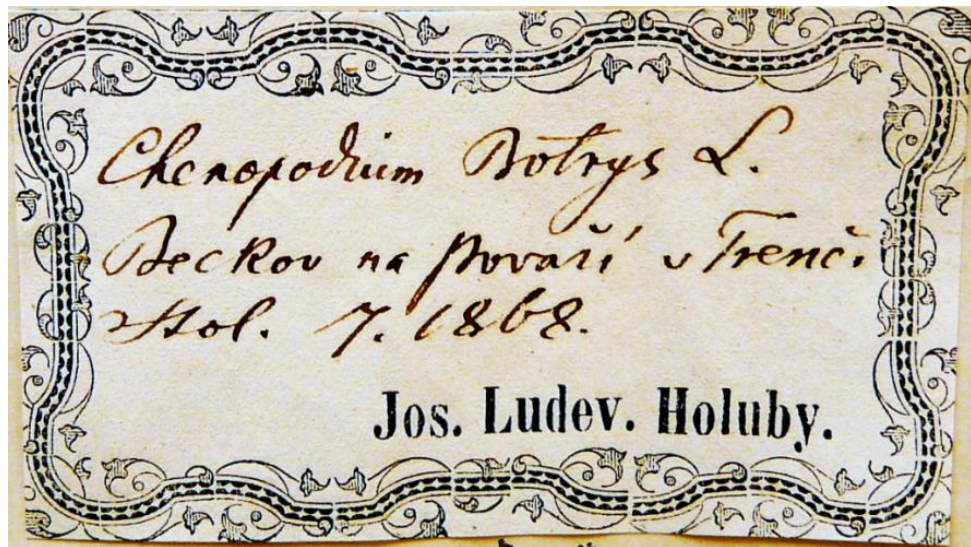
Botanické dielo Jozefa Ľudovíta Holubyho

RNDr. Pavol Mered'a, PhD.

Botanický ústav
Centrum biológie rastlín a biodiverzity, v. v. i.
Slovenská akadémia vied

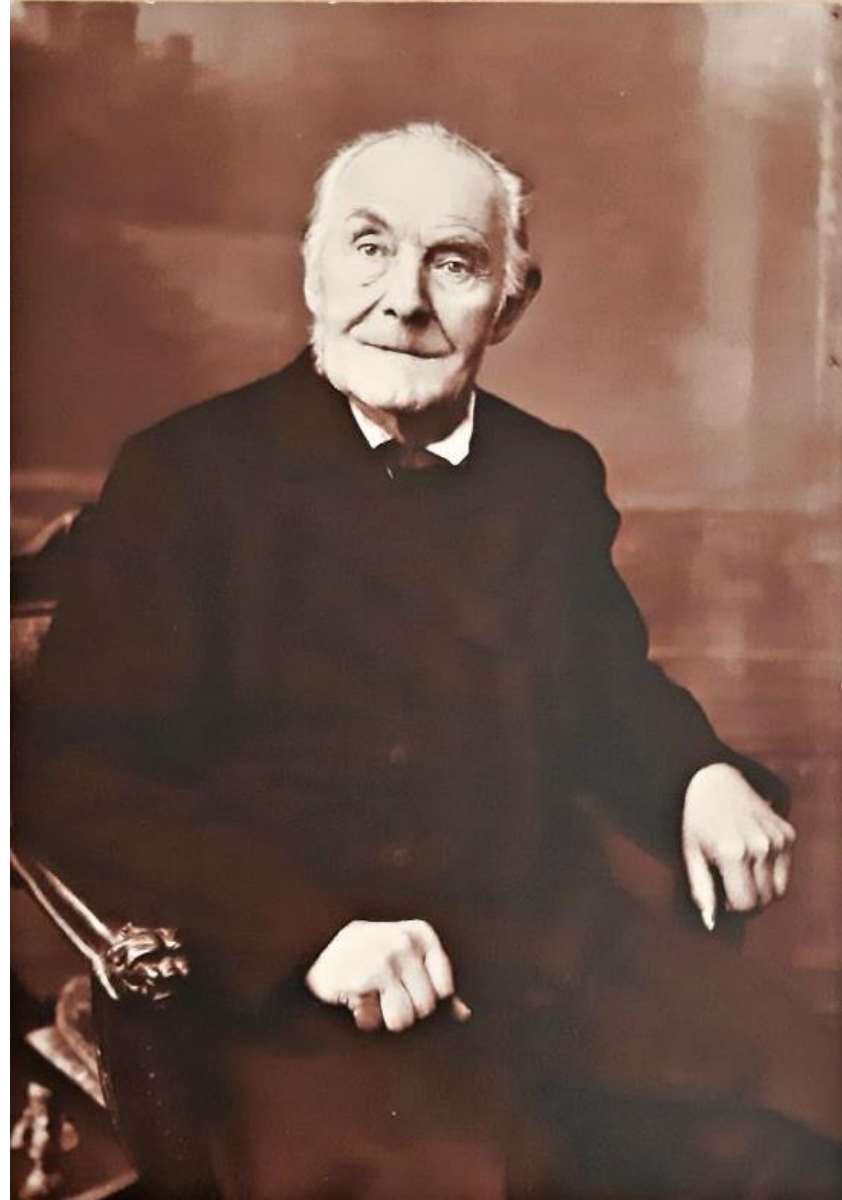
Jún 2023

Dr. h. c. Jozef Ľudovít [Ludevít] Holuby

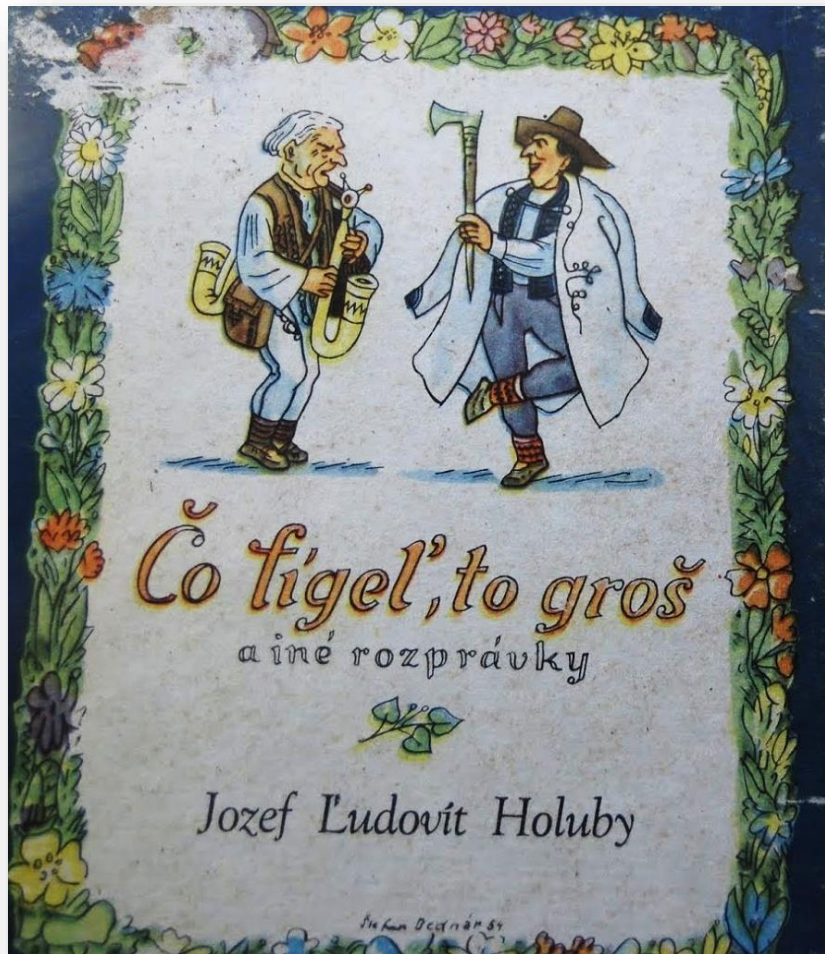
(25. 3. 1836, Lubina – 15. 6. 1923, Pezinok)

- evanjelický kňaz
- botanik, aj:
 - batológ
 - bryológ
 - mykológ
 - etnobotanik a etnomykológ
 - venoval sa aj riasam a lišajníkom

- podobne významná osobnosť aj ako:

- národopisec
- historik
- archeológ
- maliar
- spisovateľ
- národný buditeľ

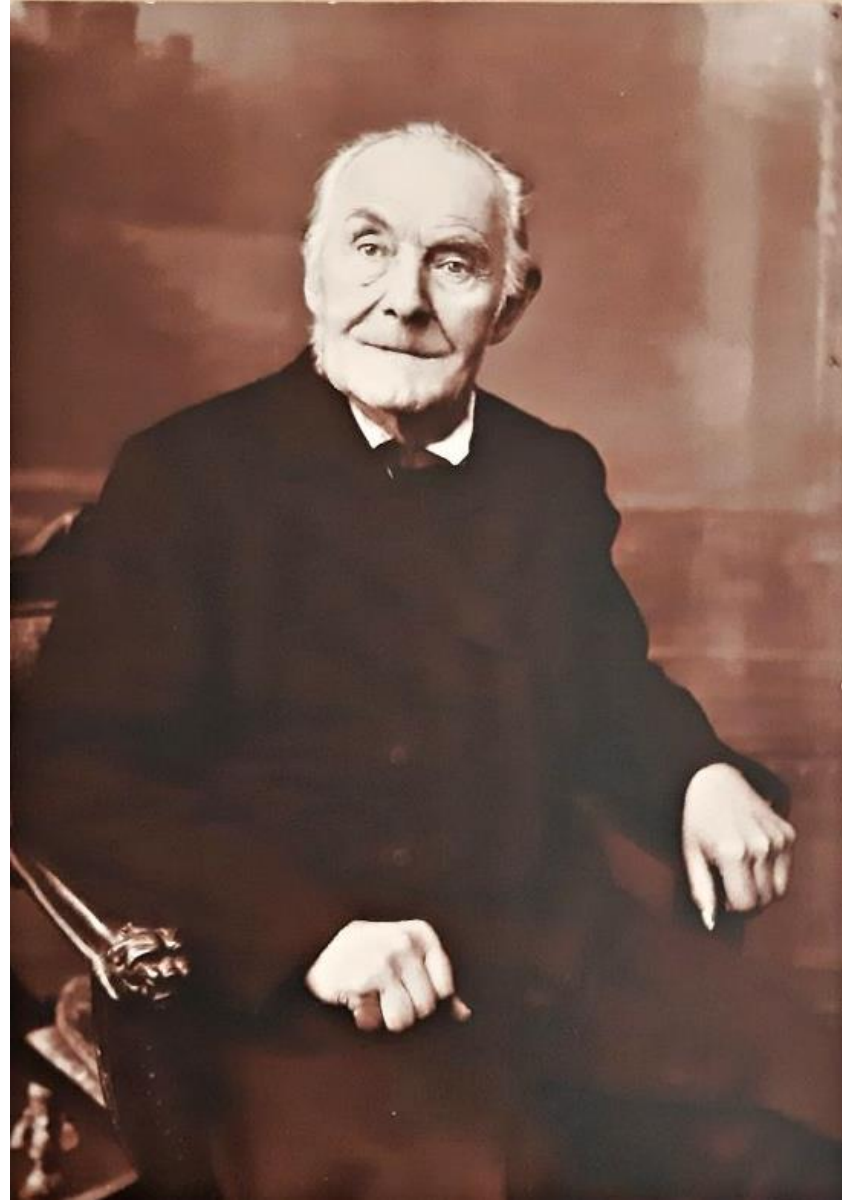

kolorované
kresby
Holubyho

rozprávky Holubyho

- hoci nebol zástanca československého národa bol propagátorom česko-slovenskej vzájomnosti
- perom doc. V. Ferákovej „najproduktívnejší slovenský botanik, jeden z našich posledných polyhistorov, o ktorom hovorili a písali v superlatívoch mnohí“
- perom ing. K. Ptačovského „mimoriadna osobnosť, ... zlatý, dobrý človek ... ktorý mal veľkú lásku k prírode, národu a porozumenie pre ľudskú spoločnosť a denný život“
- perom prof. K. Domina „žiarivý príklad vyrovnanosti duše, radostného životného optimizmu, hlbokaj viery a mravnosti, dobroty ducha, lásky k blížnemu, nezištnej práce, pravého národovectva a ušľachtilej ľudskosti“
- s Matejom Belom považovaný za najvýznamnejšieho slovenského polyhistora

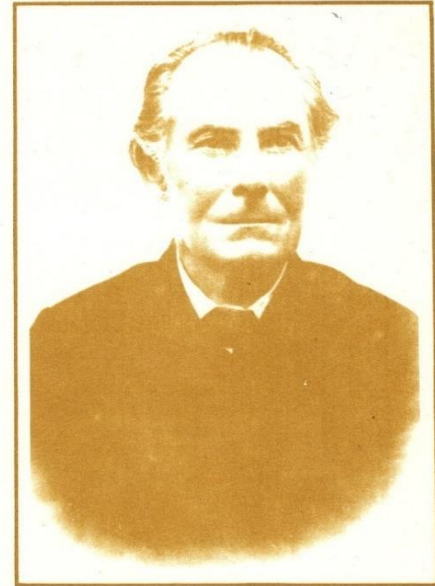
- hoci bol kňaz, jeho dielo a osobnosť sa hojne pripomínalo aj za socializmu
 - v rámci pokrokových a revolučných tradícií
- jeho kňazské povolanie sa však takmer nespomínalo, napr. publikácia z roku 1986:
 - „Seminár sa konal v dňoch 27. – 29. 5. 1986 v Pezinku a jeho úlohou bolo zhodnotiť celoživotné dielo jedného z najväčších slovenských botanikov, popredného národopisca, historika, archeológa, v neposlednej miere zanieteneho národného buditeľa, hlásateľa myšlienky česko-slovenskej vzájomnosti.“
 - to, že bol Holuby kňaz sa 1-krát objavuje až na 35 strane monografie u štvrtého autora zaoberajúcim sa jeho životom

VÝZNAM OSOBNOSTI

Dr.h.c. JOZEFA ĽUDOVÍTA HOLUBYHO
V DEJINÁCH VEDY NA SLOVENSKU

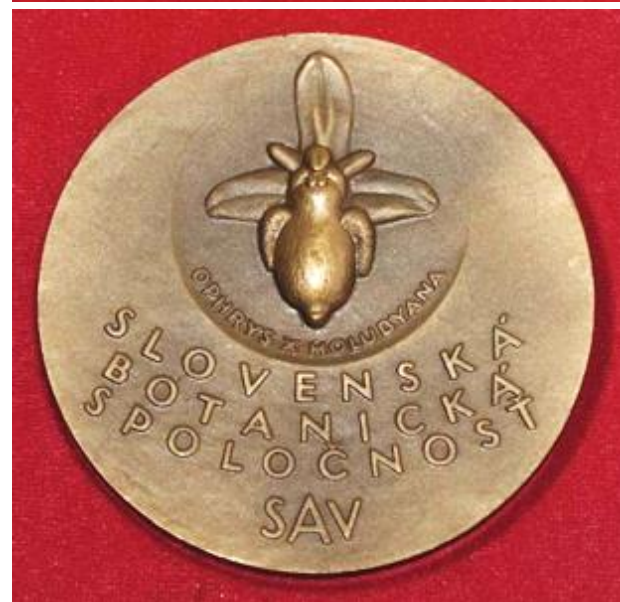
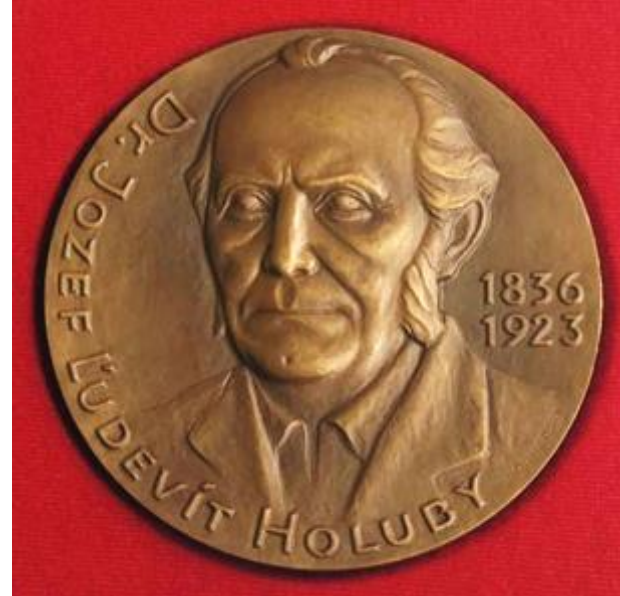
Zborník zo seminára pri 150. výročí narodenia

PEZINOK 27. - 29. 5. 1986

BRATISLAVA 1986

- na počesť Holubyho udeľuje Slovenská botanická spoločnosť pri SAV od r. 1984 ako najvyššie ocenenie **Holubyho pamätnú medailu**
 - vyrobená v Štátnej mincovni v Kremnici
 - na rube stvárnený kvet hmyzovníka Holubyho (*Ophrys holubyana* András.)

- Holuby mal dar pútavého písania
- aj po vyše 100 rokoch sú texty rovnako svieže, pútavé a ľudské
- spomienky zhrnuté v 7 základných prácach:

Holuby J. L. 1895: **Z mojich žiackych časov modranských.**

– Slov. Pohľady 15: 43 – 47, 74 – 89.

Holuby J. L. 1898: **Z mojich žiackych časov prešporských.**

– Slov. Pohľady 18: 1 – 19, 65 – 85.

Holuby J. L. 1909: **Z mojich kandidátskych časov.**

– Slov. Pohľady 29: 29 – 51.

Holuby J. L. ca 1910: **Z mojich polstoročných botanických precházek.** – In: Honl I. & Grégr E.

(eds), Slovenská Čítanka, pp. 413 – 438.

Holuby J. L. 1922: **Z mojich časov kaplánskych.**

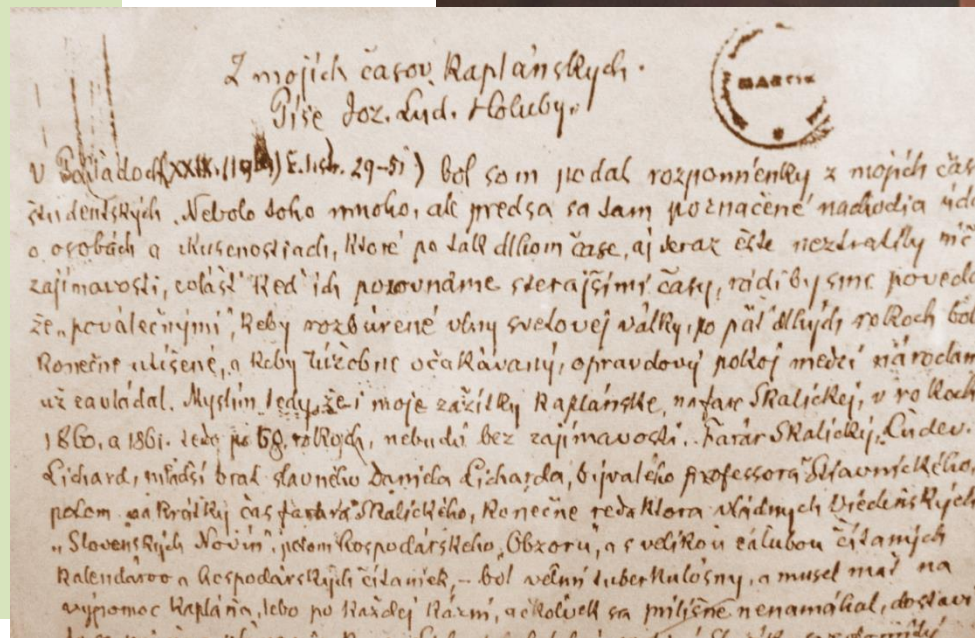
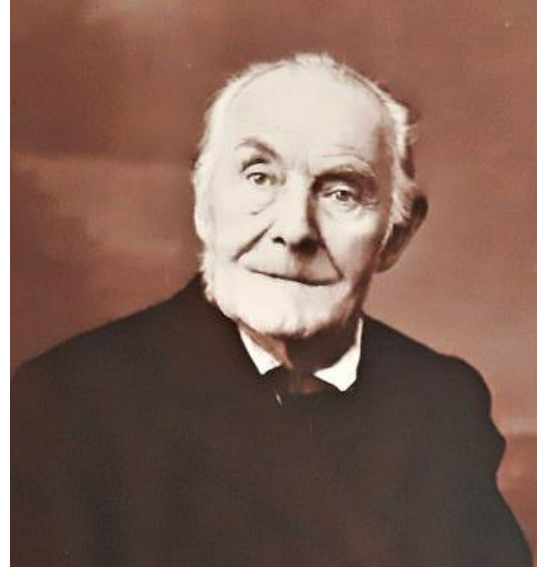
– Slov. Pohľady 38: 408 – 430.

Holuby J. L. 1920: **Rozpomienky bratislavské od r. 1850 do r. 1858.** – Cirkevné Listy 34:

142 – 146, 178 – 183, 255 – 259, 276 – 580.

Holuby J. L. 1923: **Radosti a mrzutosti botanikove.**

– Slov. Pohľady 39: 96 – 109.

- život prežil
v troch župách

4. Bratislava a Klúčové
– vychovávateľ

7. Zemplínske Podhradie – farár

1. Lubina – rodisko

6. Skalica – kaplán

2. Modra – žiak

8. Pezinok – dôchodok

5. Viedeň – semestrálne
štúdium

3. Bratislava
– študent

Lubina

- obec založili českí vysídlenci po bitce na Bielej hore pri Prahe (1620; prehra českých protestantských stavov)
- → silná protestantská komunita v obci
- dodnes tradícia spomienkovej slávnosti na Jana Husa

Veľká Javorina (920 m n. m.)

Holubyho chata na Veľkej Javorine

- postavená z iniciatívy Klubu čs. turistov v Uherskom Brode a na Starej Turej
- krátko pred položením základného kameňa (8. 7. 1923)
zomrel v Pezinku Holuby (15. 6. 1923), zástanca čs. vzájomnosti
→ chatu pomenovali po ňom
- chata sprístupnená 6. 7. 1924

Rodinné pomery

- vystáhovalcami po bitke na Bielej hore boli aj Holubyho predkovia
- dedko aj otec – evanjelickí kňazi na rôznych miestach Slovenska
- národne uvedomelá rodina
- otec: **Juraj Holuby**; matka: **Eva Františka rod. Boboková**
- mali viac detí, dospelého veku sa dožili len 4
- Holuby najmladší zo všetkých súrodencov

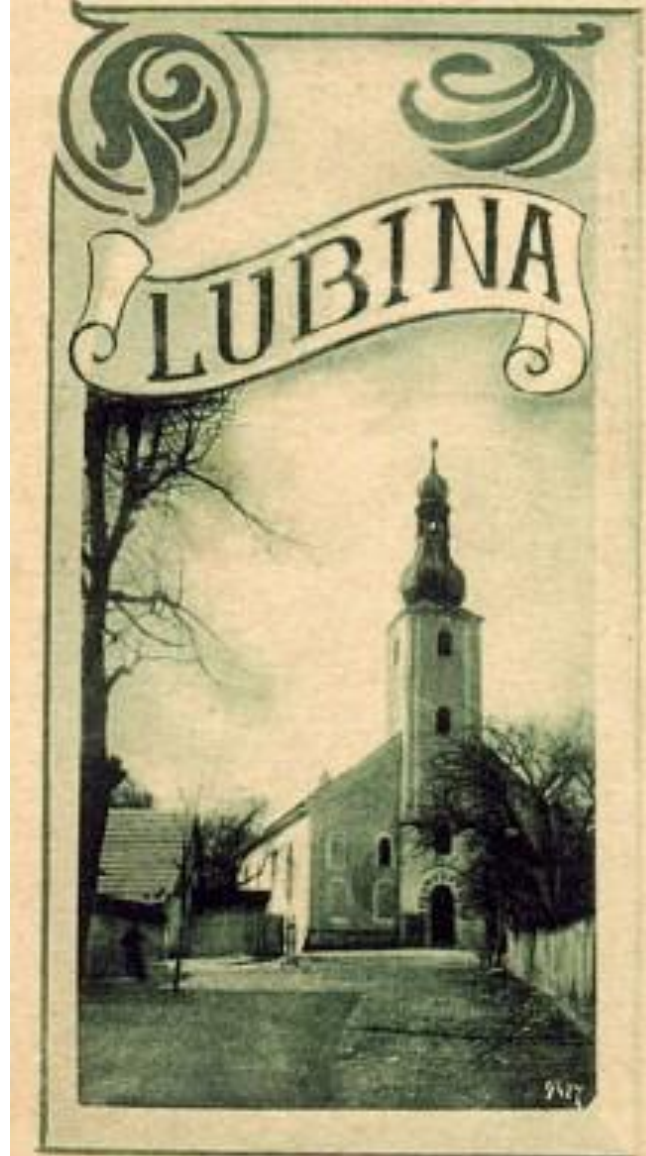

Detské roky v Lubine (1836 – 1847)

- láskaví rodičia; prísna výchova; skromné pomery
- otec ho učil doma viacerým predmetom (latinčinu, nemčinu, matematiku, dejepis...)
- pravdepodobne tu vychodil aj ľudovú školu

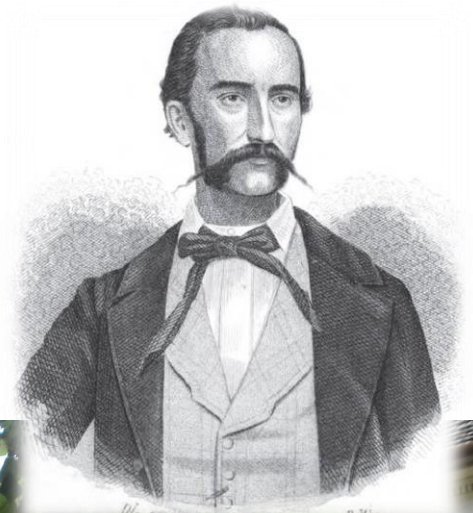
„Keď mi bral [krajčír] Stavinoha mieru na kabát dobrá, starostlivá matka, z bázne, že bych z neho skoro mohol vyrásť, mu privolávala: 'Len voľný, voľný nech ho ušijú!' a môj krajčír len na miere popúšťal vždy viac a viac, že mi potom z rukávov ušitého kabátu ani len konce prstov nebolo vídať, a dlhý bol tiež, ani neviem, pokiaľ. ...

Mňa sa vôbec nikdy nepýtali dobrí rodičia; jaké šaty chcem mať a kam chcem ísť do školy. A to mne nikdy ani na myseľ neprišlo, abych si či v jednom, či v druhom mal preberať; nosil som, čo mi dali, šiel som ta, kam ma poslali.“

Štúdium na evanjelickom gymnáziu v Modre (1847 – 1850)

- Holuby tu študoval 2 roky (3. a 4. triedu)
 - v revolučnom roku 1848/9 bola škola zatvorená
- bola tu silná štúrovská tradícia
 - rektorom (riaditeľom) bol spisovateľ **Ján Kalinčiak**
 - pred ním Karol Štúr (brat Ľudovíta Štúra)
 - po Kalinčiakovi Jozef Miloslav Hurban
- študenti sa učili latinčinu, nemčinu a slovenčinu (obvyklú maďarčinu nie)
- maďarská vrchnosť gymnáziu nepriala a nedávala mu žiadnu finančnú podporu
- pre nedostatok financií gymnázium v r. 1870 zaniklo

J. Kalinčiak

Štúdium na evanjelickom gymnáziu v Bratislave (1850 – 1855)

- všetky predmety tu boli vyučované v maďarčine, ktorú Holuby neovládal*
- z premianta sa prepadol k najhorším žiakom triedy

„mal som sa ja [pri ceste domov na konci prvého školského roka v Bratislave v lete 1851] čo napočúvať [od matky] na vozíku, od Prešporka po Trnavu, a na druhý deň od Trnavy až domov. Vidiac takto všetky ružové nádeje vo mne sklamané a miesto modranských eminencií prešporskými zlými známkami dobabrané svedectvo [vysvedčenie], robila mi matka ustavične výčitky. Koľko ráz mi povedala medzi Prešporkom a Lubinou: 'Čo len z teba bude?' nevedel by som spočítať.“

*nemčina mu naopak problém nerobila, už ako gymnazista ju plynulo používal aj v bežnej komunikácii

prvá budova
bratislavského ev. lýcea,
kde Holuby študoval
v rokoch 1850 – 1855

Dve náhody, vďaka ktorým sa stal Holuby botanikom

- v lete 1852 nič nenasvedčovalo tomu, že z Holubyho bude botanik
 - mal absolvované už 2 botanické predmety (jeden v Modre, druhý v 5. ročníku lýcea v Bratislave) a botanika ho ničím nezaujala
 - leto v Lubine trávil najmä tým, že v potokoch chytal raky a choval čmeliaky, ktoré odchyťoval zo zemných úkrytov a dával ich do drevených úľov
 - v Bratislave rád chodil na rybie trhy, kde pozoroval ryby, žaby a raky
- pri zápise do 7. triedy sa však nečakane dozvedel, že **musí opakovať 5. ročník**
 - tým pádom musel v 2. polroku (jar 1853) opakovať aj botaniku

„Tam, kde ma nikto nevidel, koľko ráz vyplakal som sa do chuti, lebo sa mi to nijako nechcelo vpratať do hlavy, prečo ja...musím zase opakovať tú nešťastnú piatu triedu. ... Ale netrvalo dlho a bol som [učiteľovi] Lichnerovi [ktorý ma nechal prepadnúť] za to veľmi povďačný...“

- v druhom polroku opakovaného ročníka **suploval na lýceu nemecký kaplán Karol Csáder**
 - Holubyho učil okrem iného aj botaniku
 - učil ju tak pútavo a názorne, že si ju Holuby hneď obľúbil

1853 – botanické začiatky J. Ľ. Holubyho

- Csáder brával Holubyho na botanické vychádzky a zoznámil ho s poprednými bratislavskými botanikmi a prírodovedcami

„Hned' na prvú hodinu nám Csáder doniesol dve usušené rastliny zo svojho herbáru, a ukazoval nám na nich viditeľné ústroje. To sa nám lepšie ľubilo, než diktovaná terminologia. A keď nás vyzval, aby sme chodili rastliny sbierať, že nám ich mená povie: rozliezali sme sa, jako mravci, za mestom, a vykopávali sme zo zeme rastliny, sotva sa ich listy ukázali, a Csáder nám tie rastliny menoval.“*

Csáder, ani neviem, prečo? si ma obľubil, k sebe na byt ma volával, a tam mi svôj malý herbár ukazoval, ba aj na prechádzky ma s sebou brával, a ma na stanoviska vzácnych prešporských rastlín vodieval a mi prikazoval, aby som z nich mnoho nevyberal, a tie stanoviska iným neukazoval. Tak som si botaniku obľúbil, a v stredy, soboty a nedele popoludní, keď sme nemali školy, chodil som po okolí rastliny sbierať.“

- Karol Csáder študoval v Göttingene v Nemecku, odtiaľ si do Bratislavy doniesol herbár asi 12-balíkov rastlín
- bližšie životopisné údaje o ňom však nevieme

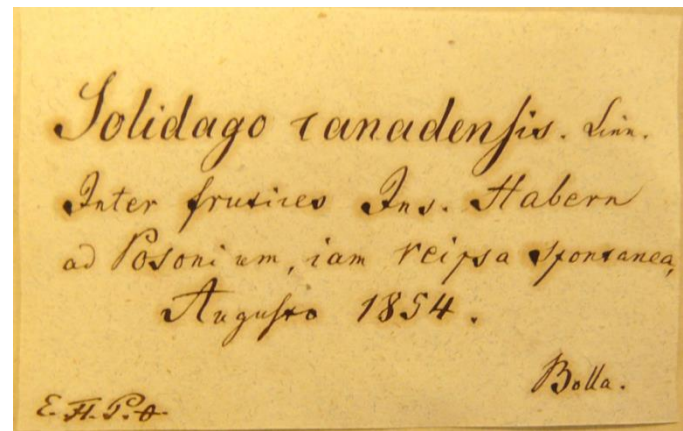
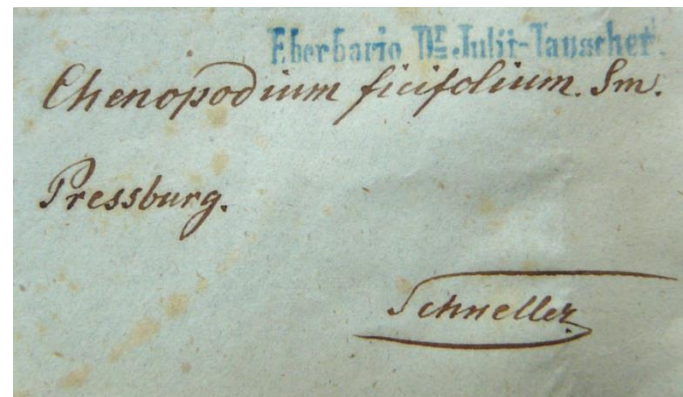

* inde spomína, že rastlín na prvej hodine bolo niekoľko, okrem iných aj *Arabis (Turritis) glabra* (na obrázku)

„Raz [v jeseni 1853] ma k sebe zavolať Csáder a riekol mi, či by som nechcel kapitánovi [jazdeckta vo výslužbe] **Schnellerovi** písať cedule k rastlinám. Rozumie sa, že som sa s radosťou vybral po škole k Schnellerovi... Keď som mu asi dvesto etikiet napísaných doniesol, dal mi dva zlaté, a vidiac, že mám zreteľné písmo, dal mi odpísať katalog všetkých v Kochovej Flore Nemecka opísaných druhov cievnatých rastlín. Za to mi dal päť zlatých.

Keď ten katalog uňho videli **J. Bolla** [riaditeľ bratislavských katolíckych škôl], najlepší znalec bratislavskej kveteny, a **dr. Pawlowsky**, profesor na právnickej akademii, dali mi i oni také katalogy napísať za tú istú cenu.

Toľko peňazí som nikdy nemal, s ktorými som mohol ľubovoľne nakladať... Kúpil som si herbárového papieru a niekoľko kníh pijaceho papieru na sušenie rastlín, a niekedy zašiel som večer do hostínca na porciu štrúdle alebo klobásky, ktorými som niekedy počastoval i staršieho brata Gustáva.

1853 – 1858: Holuby medzi najvýznamnejšími bratislavskými prírodovedcami

„Cez celú zimu [1853/1854] päť-šesť ráz týždenne chodil som večer po škole k **Schnellerovi**, kde sme celý jeho herbár katalogizovali, čo sa každý deň končievalo veľkým pohárom výbornej kávy a chutným rožkom, že sa mi ani večerať nežiadalo. Z ktorého druhu mal viac exemplárov, z každého mi Schneller aspoň jeden odložil: tak rástla moja sbierka na moje veľké potešenie...

Často ma volali Schneller, **Pawlowsky**, pozdejšie **dr. Kornhuber**, profesor na mestskej reálke, v stredu, soboty a nedele popoludní so sebou na botanické vychádzky, ktoré mi boli veľmi milé. Keď sme pozde večer prichádzali domov, nepustili ma bez chutnej večere s prázdny žalúdkom, ale počastovali i mňa v niektorej reštaurácii. To mojim spolužiakom akosi imponovalo, že chodím s takými pánmi, ba ma v mojom študentskom byte častejšie i navštevujú. I ja som si to tiež vysoko vážil...

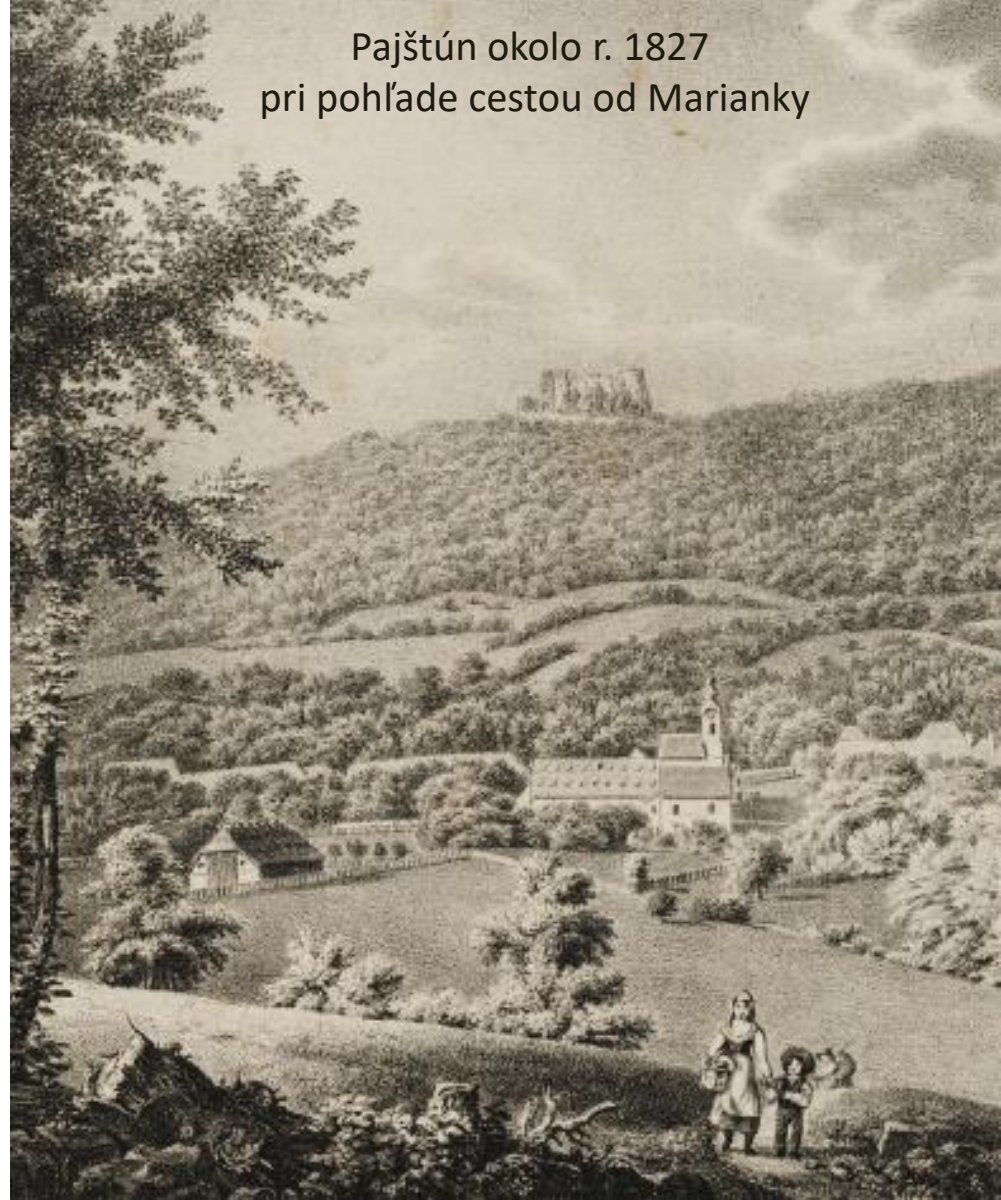
Keď ríšsky geolog **Dionýz Štúr** chodil z Viedne navštevovať svojho otca, slovenského kantora v Modre, stavil sa vždy u mňa a doniesol mi balík krásnych rastlín z Alp.“

„U Schnellera obznámil som sa s mnohými znamenitými mužmi, z ktorých spomeniem len Dra Kornhubera, Dra Romera, Dra Boecku, Dietla, Dra Glatza, Dra Plenera, potomného rakúskeho finančného ministra a iných.

Dr. Kornhuber, Pawlovski a barón Medňansky, vybrali sa raz v nedeľu do Mariatálu [Marianky] a na Pajštún, a pojali aj mňa sebou. Medňansky a Kornhuber študovali kamene, Pawlovski a ja sme sbierali rastliny. V Mariatáli sme prezerali lom na bridlicu, a že počalo mrholiť, uchýlili sme sa do hostinca. Tí páni mali dobrú mapu tohoto okolia a kompas. Vracajúc sa domov v horách sme poblúdili, až sme sa konečne po 8. hod. dostali do Račišdorfu [Rače] a ztadiaľ hodne ustatí okolo 10. hod. domov.“

Pajštún okolo r. 1827
pri pohľade cestou od Marianky

Holuby sa stáva popredným znalcom rastlinstva Bratislavy a okolia

- od jari 1854 chodil pravidelne botanizovať na trase popri „ľavom brehu Dunaja na Devín, ztadiať hore ľavým brehom Moravy do [Devínskej] Novej Vsi, a vedľa železnice naspäť do mesta“
- botanizoval aj na Devínskej Kobyle, Kamzíku a pri Wolfsthale v Rakúsku
- mával vtedy dlhé, dozadu sčesané vlasy a spolužiaci ho prezývali Svätopluk

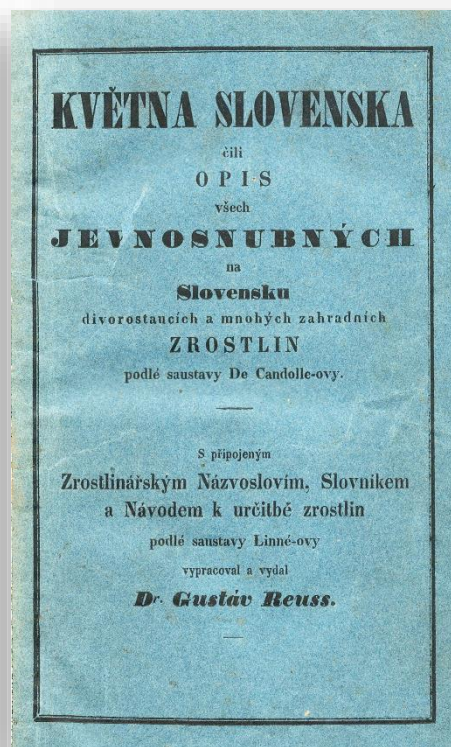
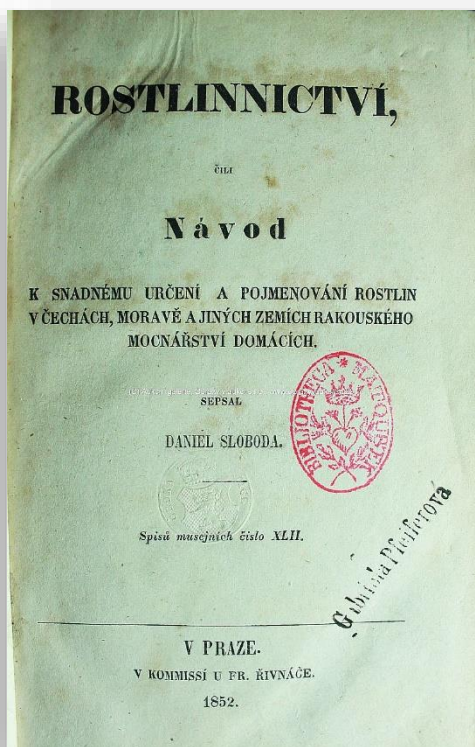
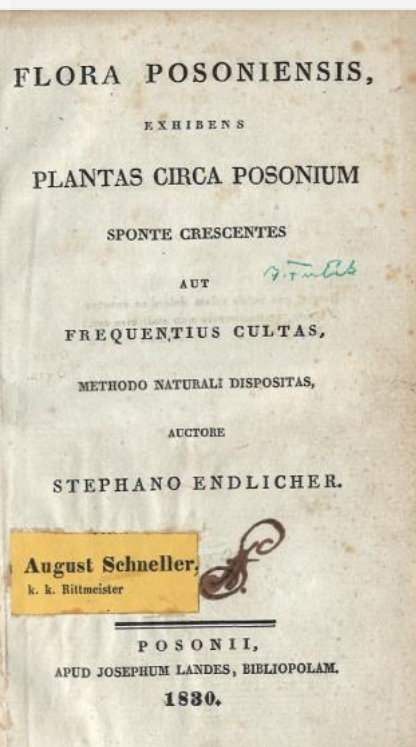
- pri týchto vychádzkach našiel na Devínskej Kobyle napr. koleneček päťtyčinkový (*Spergula pentandra*)
 - Holuby 1857 (doklad v SLO)
- ohrozený, zákonom chránený druh
- odvtedy ho na Devínskej Kobyle nikto nenašiel

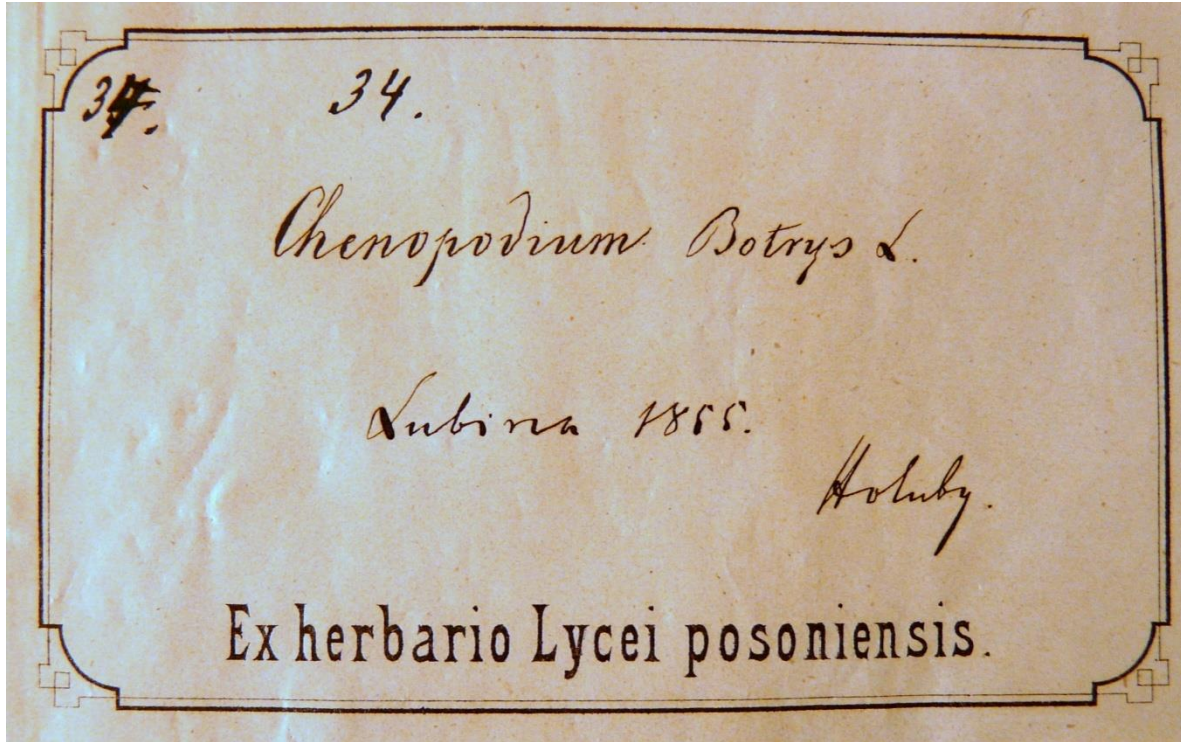
- 50. roky 19. stor. – zrod slovenskej floristiky
- medzi bratislavskými botanikmi v tej dobe rezonovala **Endlicherova** Flora Posoniensis (1830) a snažili sa nájsť druhy, ktoré v nej chýbali
- vznikli aj prvé slovenské, resp. české botanické príručky
 - Daniel **Sloboda** (1852): Rostlinnictví, čili návod k snadnému určení a pojmenování rostlin v Čechách a na Moravě*
 - Gustáv **Reuss** (1853): Května Slovenska**

*V lete roku 1854 dostal Holuby knihu Rostlinnictví darom od brata Daniela Slobodu („a táto kniha mi bola tak milá, že som sa v nej každý deň premával a dľa nej sossbierané rastliny dľa možnosti určoval“).

**V lete 1854 sa dozvedel že vyšla aj Reussova Května, na ktorú si od otca vypýtal 3 zlatky a kúpil si ju na jeseň v Bratislave „a mám ju dosiaľ, s veľmi mnohými na papier do nej voviazaný popísanými značkami, opravami a doplnkami.“ V septembri 1921 ju daroval K. Dominovi.

- jedna z prvých Holubyho položiek uložená pôvodne v herbári ev. lýcea v Bratislave
- mrlík strapcový (*Chenopodium botrys*) – Lubina 1855
- dnes v herbári v Nitre

Bohoslovecké štúdium na evanjelickom lýceu v Bratislave (1855 – 1858)

- 3 ročníky evanjelickej teológie
- už v novej budove postavenej v rokoch 1854 – 1855 na Konventnej ulici č. 13

druhá budova
bratislavského
ev. lýcea

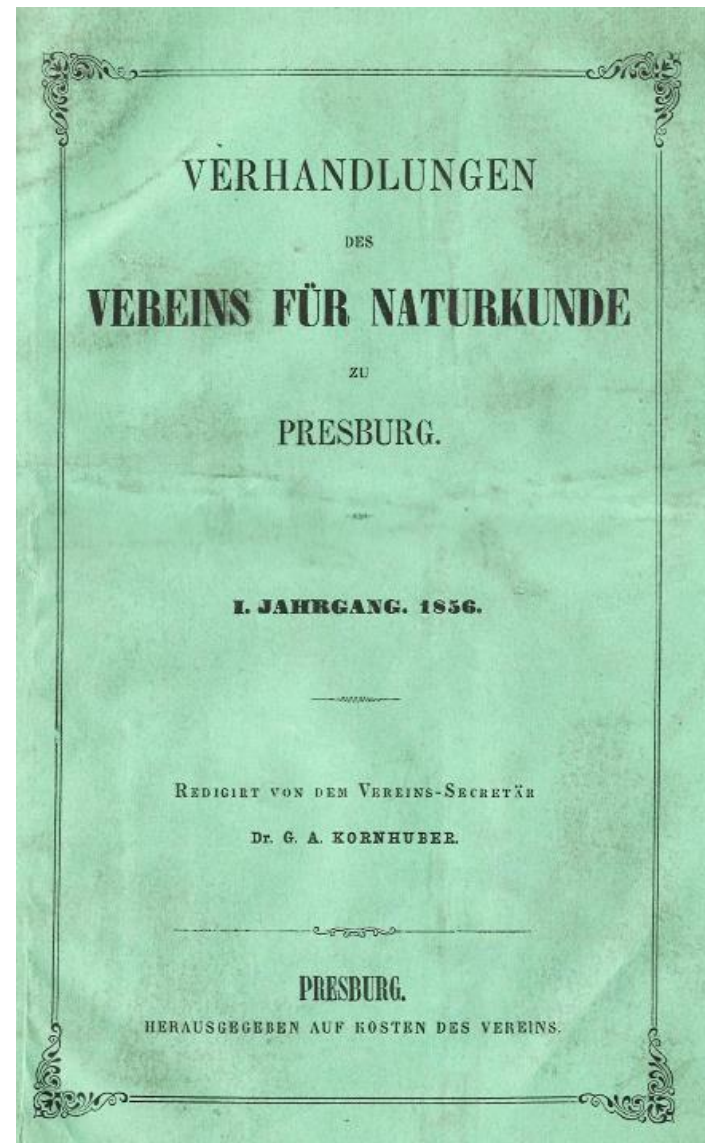

Prehľad Holubyho štúdií na evanjelickom lýceu v Bratislave

rok	2. školský polrok	letné prázdniny	1. školský polrok
1850			5. trieda gymnázia
1851	5. trieda gymnázia		6. trieda gymnázia
1852	6. trieda gymnázia		5. trieda gymnázia
1853	5. trieda gymnázia (botanické začiatky)		7. trieda gymnázia
1854	7. trieda gymnázia		8. trieda gymnázia
1855	8. trieda gymnázia		1. trieda teológie
1856	1. trieda teológie (prijatý do Prírodovedného spolku)		2. trieda teológie (prvé botanické články)
1857	2. trieda teológie		3. trieda teológie
1858	3. trieda teológie		

- 1856 (1855): založený **Bratislavský prírodovedný spolok** [Vereins für Naturkunde zu Presburg]
- 21. 4. 1856 prijali do spolku (ako najmladšieho člena) Holubyho
- časopis vydával ročenku Verhaldlungen des Vereins für Naturkunde zu Presburg

„Zakiaľ som bol v Prešporku, pilno som navštevoval mesačné zasadnutia prírodovedeckého spolku, jako aj časté populárne prednášky, mimo spolkových shromáždení. ... Keď sa dakedy – zriedka stalo, že sa nikto neprihlásil k prednášanju o dajakom predmete, dal si [tajomník Spolku] Kornhuber mňa zavolať: aby som ja dačo prednášal. ... Ako na najmladšieho člena prírodovedeckého spolku mali i moji profesori [na Lýceu] na mňa lepšie oko, čo i vedeli, že som Slovák od koreňa. Hodiny v tom spolku strávené patrili medzi najmilšie moje chvíľky, ktoré som zažil v Bratislave.“

- 1856: v prvej ročenke Bratislavského prírodovedného spolku mal Holuby (ako 20. ročný) už 3 botanické príspevky
- 1857: viedol botanickú exkurziu Spolku v okolí Pezinských kúpeľov (25. 5.)

Weitere Beiträge zur Presburger Flora.

Von Josef Ludwig Holuby.

- našiel 22 nových rastlín pre územie Bratislavy
- z Devínskej Kobyly opísal novú varietu ***Euphorbia gerardiana* var. *sturii* Holuby**
 - na počesť významného geológa (ale aj geobotanika) na Ríšskom geol. ústave vo Viedni Dionýza Štúra
 - dnes synonymum *Euphorbia seguieriana* subsp. *minor* (mliečnik Seguiarov menší)

Ein Ausflug auf die Jaworina.

Von Jos. Lud. Holuby.

- zoznam ca 100 druhov rastlín zaznamenaných počas výletu z Lubiny na Veľkú Javorinu počas prázdnin v auguste 1856
- vrátane biotopov, v ktorých rástli
- mnohé dnes už veľmi vzácne až vyhynuté, ako napr. *Scandix pecten-veneris* (česák hrebenitý)
- všimol si a správne identifikoval aj ťažšie určiteľné druhy, napr. *Sagina apetala* (machovnička bezkorunná)
- neskôr spracoval aj kompletne rastlinstvo tohoto vrchu

C. Vegetationsbeobachtungen zu Presburg

während des Jahres 1856

unter Mitwirkung mehrerer Vereinsmitglieder angestellt

von

J. L. Holuby.

Februar.

Im ersten Monate des Jahres zeigte sich ausser an *Bellis perennis* L. und *Stellaria media*, die auch unter Schnee fortvegetiren, noch keine regere Lebensthätigkeit in den Pflanzen. Erst im Februar erschienen einzelne Vorboten des Frühlings. So war schon am 2. Februar im Mühlthale *Galanthus nivalis* L. mit den ersten Blüthen zu sehen, dem nach und nach andere in ihrer Entwicklung folgten. Am 10. war *Alnus glutinosa* und *Corylus Avelana* L. im Blüthen begriffen.

- údaje od rôznych autorov o začiatku kvitnutia, plodenia alebo iných vývinových štádiách rastlínstva v Bratislave v roku 1856
- jedny z prvých fenologických pozorovaní z územia Slovenska
- cenné údaje aj k tomu kde čo vtedy v Bratislave rástlo

April.

Am 7. öffnete *Cornus mas* L. die ersten Blüthen im Mühlthal; *Populus tremula* L. und *alba* L. stäubte. *Corydalis cava* Schw. und *fabacea*

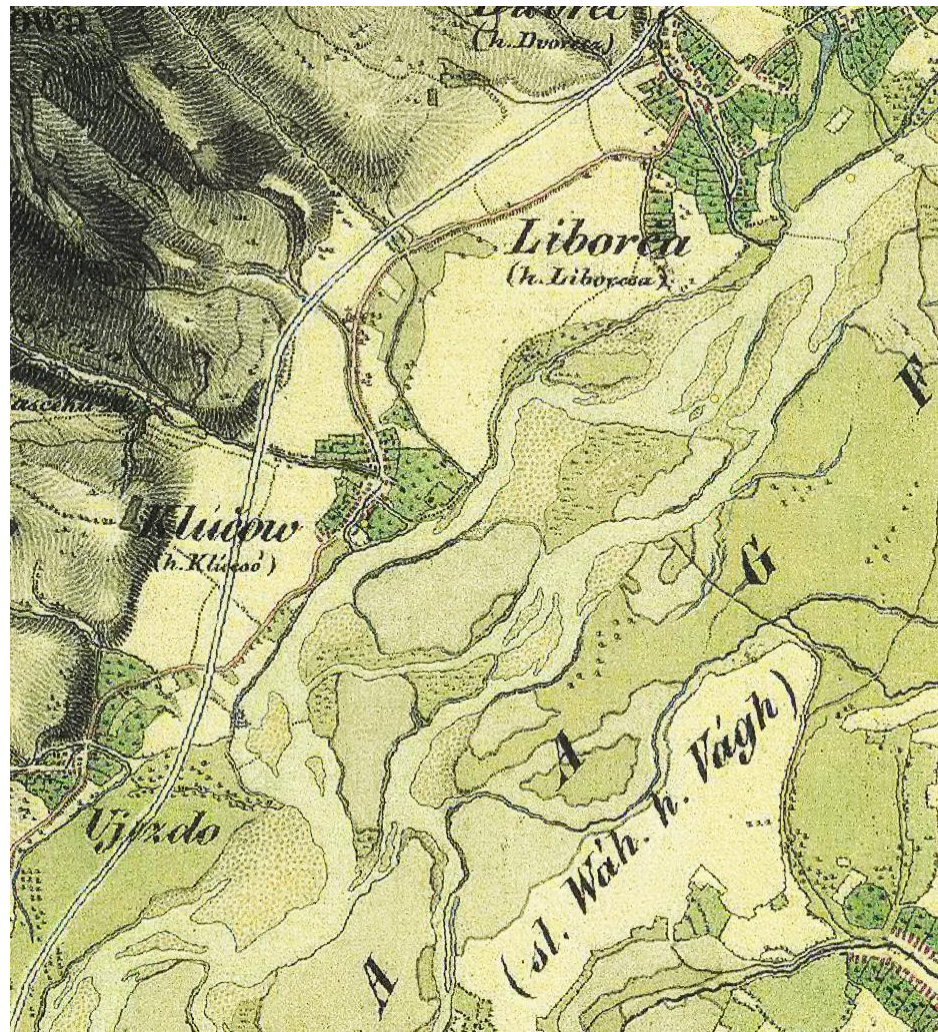
leto 1858 – apríl 1860: vychovávateľ v Bratislave

- 28. 7. 1858: absolvoval bohoslovecké skúšky
- po nich podnikol cestu do Brezna
- stal sa vychovávateľ u vyššieho cisárskeho dôstojníka poľského pôvodu Jána **Scherza**
 - lepšiu inú ponuku neprijal, lebo chcel aj naďalej chodievať na zasadnutia Prírodovedného spolku
 - a v tom čase mal už dosť veľký herbár, ktorý nechcel sťahovať

rodina
Scherzovcov

- leto 1858 a 1859 strávil v **Klíčovom** na strednom Považí (dnes súčasť Nemšovej) na kaštieli (statku) Scherzovcov

- už v tých časoch zamieňal rastliny zo svojho herbára so Skofitzovým zamieňacím ústavom a viacerými floristami
- 1860: absolvoval **letný semester na viedenskej bohosloveckej fakulte**
 - vo Viedni a okolí aj botanizoval

Júl 1860 – december 1861: na fare v Skalici

- 18. 12. 1860 bol v Bratislave vysvätený na kňaza a stal sa v Skalici kaplánom
- najčastejšie chodil na Veterník a do alúvia Moravy
- byt mal vlhký a zbierky nemohol dobre zveľaďovať

ev. kostol v Skalici

- počas skalického pobytu našiel v okolí nový druh orchidey pre Slovensko: kruštík modrofialový (*Epipactis purpurata*)

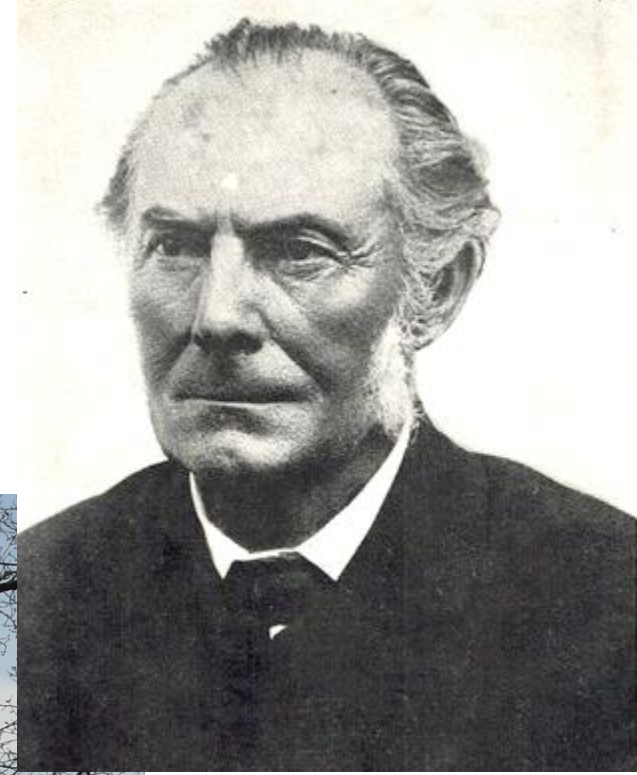
Júl 1860 – december 1861: na fare v Skalici

- v Skalici sa spoznal s budúcou manželkou **Emíliou Čulíkovou**, dcérou miestneho meštana
- v r. 1961 zomrel v Zemianskom Podhradí tamojší ev. farár Samuel Štúr mladší, za jeho nástupcu zvolili Holubyho

Farárom v Zemianskom Podhradí (1861 – 1909)

- prežil tu 48 rokov až do odchodu na dôchodok
- fara je dnes premenená na Pamätný dom J. Ľ. Holubyho a Ľ. V. Riznera
- 1884 – 1893 bol seniorom (vedúcim) Trenčianskeho seniorátu Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku

- dostával pozvania aj na lepšie fary ale zostal verný ľudu Bošáckej doliny

2. 4. 2016 – účastníci Retrovýletu po stopách Holubyho pred bývalou ev. farou Holubyho

Pamätný dom Holubyho a Riznera

Pamätný dom Holubyho a Riznera

2. 4. 2016 – interiér ev. kostola

Pri 200. výročí posvätenia tohto kostola
spomíname s vďakou na jeho kazateľov,
ktorí tu pôsobili:

Žigmund Paulíny	1784 - 1831
Daniel Korábečný	1831 - 1832
Ondrej Hlaváč	1832 - 1848
Samuel Štúr	1848 - 1861
Jozef Ludovít Holuby	1861 - 1909
Daniel Droba	1910 - 1934
Ludovít Pavol Domko	1934 - 1977
Rastislav Tupý	1977 - 1998
Miroslav Táborický	1998 - 2003
Zdenko Zacher	2003 - 2009
Jana Drottnerová	2009 -

Kristus, život náš, Kol.3,4
10. jún 2001

Ev.a v. cirkevný zbor
Zemianske Podhradie

„Hneď na jar nasledujúceho roku, pochodil som najbližšie okolie môjho [nového] bydliska, ale som bol veľmi sklamaný v mojom očakávaní; lebo na blízku není ani značnejších skalín ani močiarov, ani dobytkom nedotknutých tráv. Jediná pekná *Hacquetia epipactis* ma medzi krovami potešila.“

„Pri mojom príchode do Podhradia práve najviac zúrily po Slovensku patentálno-autonomické boje, shonby a kriky. Ľud, pravda, ani nevedel, čo je to tá autonomia, a vyslovoval to hned' ako havtonomia, hned' ako antimoniam, hned' ako anomiam, čím vlastne i bola. Plný Trenčín bol povedačiek, že po bošáckych a lieskovských kopaniciach roznášam patentálne, panslávské knihy. O týchto povedačkách som spočiatku nevedel, až ma raz župan Kubica interpeloval, lebo že počul, že ma ľudia videli na kopaniciach s takými [panslavistickými] knihami. Povedal som mu, že ja často chodím po kopaniciach botanizujúc a pritom nosím mapu, veľkej knihe podobnú, naplnenú pijacím papierom na ukladanie rastlín a keď ma niekto s tou knihou videl po lúkach a krovinách kopanických sa zarážať, spískal o tom fabulu o roznášaní kníh. A ... trenčianski páni, ktorí ma pokladali za pansláva, tejto klebete uverili.“

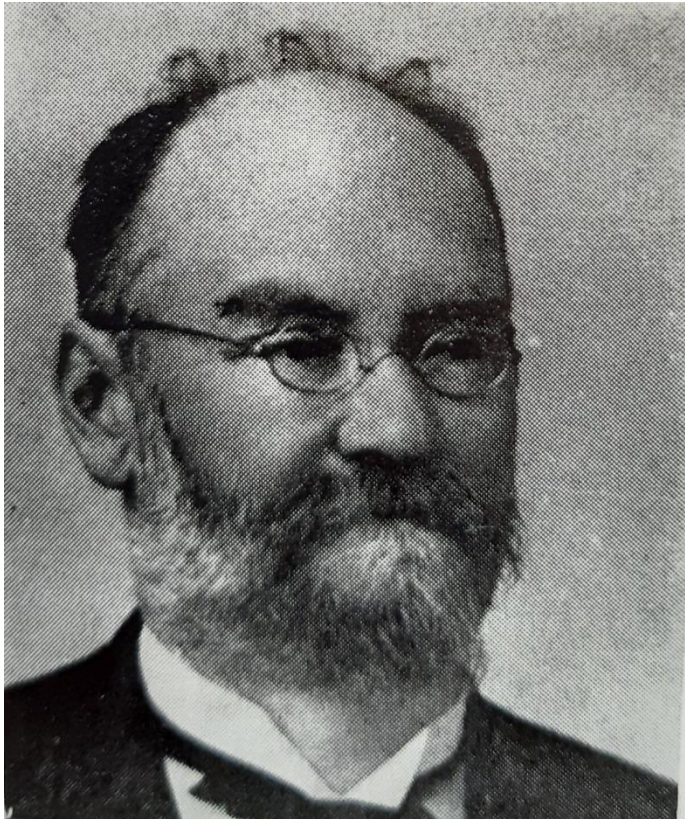
- ešte aj v rokoch 1912 a 1913 o Holubym písali v budapeštianskych a trenčianskych novinách ako o nebezpečnom panslávovi
- až do konca Rakúsko-Uhorska bol v nemilosti štátnych úradov

1862: Holuby sa oženil s Emíliou Čulíkovou

- mali 4 deti
- treťorodený syn Ján Gustáv tragicky zahynul ako 20-ročný (1887) strážmajster pešieho pluku v Bratislave
- najmladšia dcéra Ľudmila zomrela v r. 1895
- najstarší syn Cyril Metod sa stal nezvestným v r. 1919 (možno bol zabitý; pozostatky sa nenašli)
- druhorodená dcéra Božena Emília Františka sa vydala za ev. farára Júliusa Žarnovického v Pezinku
- Holuby aj s manželkou u nej potom dožil na dôchodku

- botanizoval najmä v Bošáckej doline, od hrebeňov Bielych Karpát po alúvium Váhu pri Beckove
- občas zašiel aj do iných končín, často s trenčianskym lekárom a entomológom Karolom Brančíkom, s ktorým boli priateľmi a posielali si na určenie svoje zbery

„Keď sme kedysi [s dr. Brančíkom] v Prešporke spolu botanisovali, on jako gymnasista, ja jako bohoslovec, hovorieval: 'Ja budem doktorom, a vy budete kňazom; ja budem ľuďí liečiť, a vy ích budete pochovávať!' Šťastnou náhodou žijeme oba v Trenčiansku neďaleko jeden od druhého, a každoročne aspoň raz sa schádzame, ale musím vyznať pravdu, že som ani jedného človeka nepochoval, ktorého by on bol liečil.“

- podobná spolková činnosť ako v Bratislave zastihla Holubyho aj v Trenčiansku
- **1877**: bol založený druhý slovenský mimoriadne produktívny spolok: **Prírodovedný spolok župy Trenčianskej**
- Holuby v ňom patril k najaktívnejším členom
 - 1887 – 1909 bol podpredsedom spolku
- spolok vydával Ročenku – **Jahresheft...** – **Évkönyv...**
- duša spolku Karol Brančík bol Holubyho priateľ (podobne ako duša bratislavského spolku dr. G. A. Kornhuber)
- Holuby publikoval už v prvom čísle ročenky (1878) a potom takmer v každom čísle
- 1888: Spolok vydal Holubymu aj veľkú monografickú prácu Flora des Trencsiner Comitatus

Dritter Jahrgang

1880.

JAHRESHEFT

des

Naturwissenschaftlichen Vereines

des

TRENCSENER KOMITATES

Redigirt von

D^r. Karl Brancsik,
Vereins-Secretär.

(Eigenthum des Vereines.)

Trencsin, 1880.

- Holuby sa angažoval aj v celonárodnom "spolku":
Muzeálnej slovenskej spoločnosti
- od založenia (1893) bol riadnym členom a od r. 1895 členom výboru
- tu spolupracoval najmä s jej predsedom Andrejom Kmeťom
- od 1896 vychádzal Spolkový časopis **Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti**
- od 1898 aj **Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti**
- Holuby publikoval aj v týchto Spolkových časopisoch

SBORNÍK
MUZEÁLNEJ
SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI.

REVUE DE LA SOCIÉTÉ DU MUSÉE SLOVAQUE.

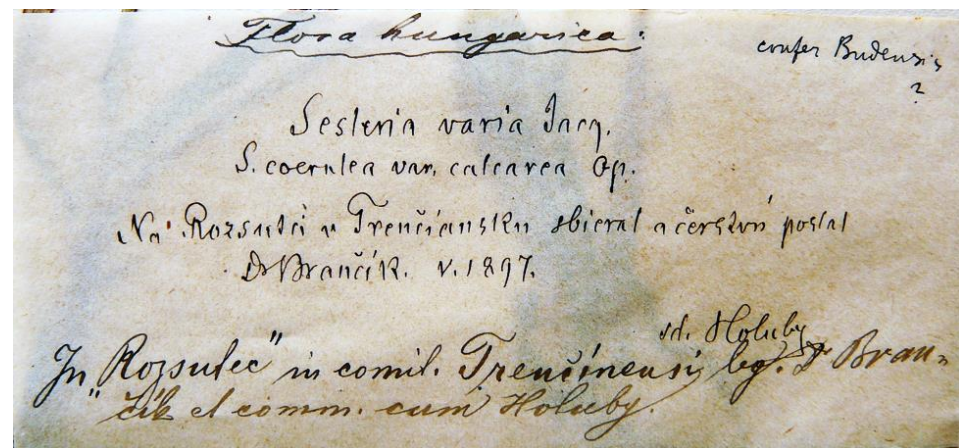
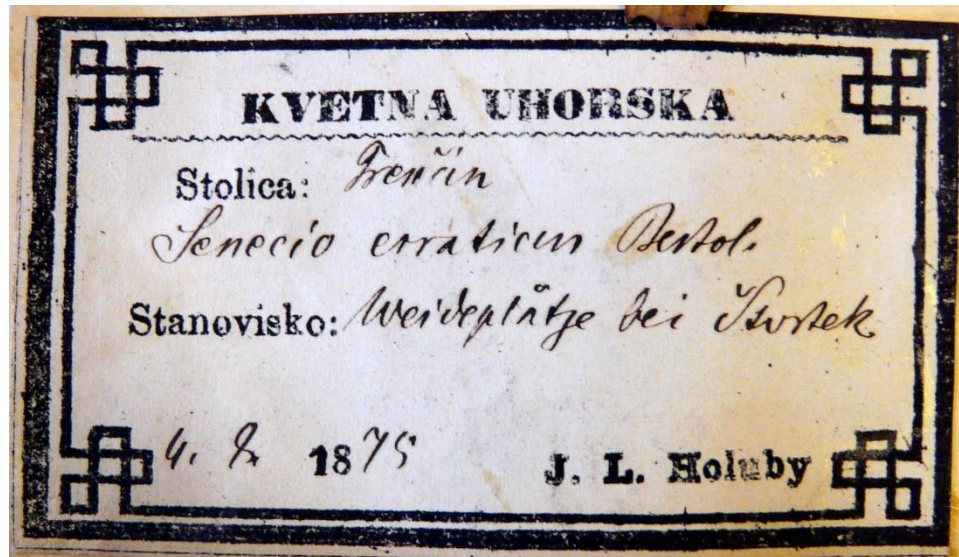
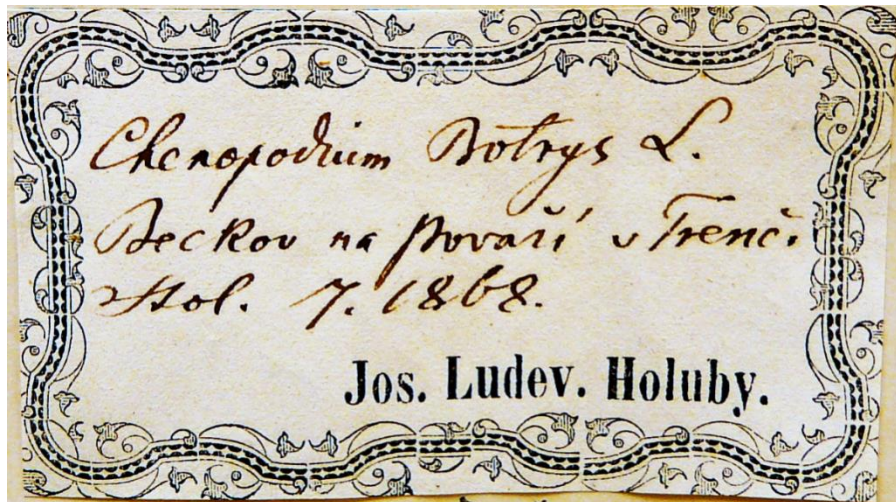
ROČNÍK XXVII—XXVIII.

1933—1934.

SOŠIT 1—8.

TURČIANSKY SV. MARTIN.
 TLAČIL KNÍHTLAČIARSKY ÚČASTNÁRSKY SPOLOK. — NÁKLADOM SPOLOČNOSTI.

- Holubyho etikety k položkám zbieraným počas pôsobenia v Zemianskom Podhradí

Holubyho údaje – okno do zaniknutého sveta

- počas pôsobenia v Zemianskom Podhradí našiel v ľanových poliach ako prvý pre Slovensko **silenku krétsku** (*Silene cretica*)
 - Holuby 1865, 1867 BP
- okrem neho výskyt druhu na Slovensku spomína už len Majerszky (1891), taktiež z poľa na strednom Považí (Borčice)
- v súčasnosti druh na Slovensku vyhynutý

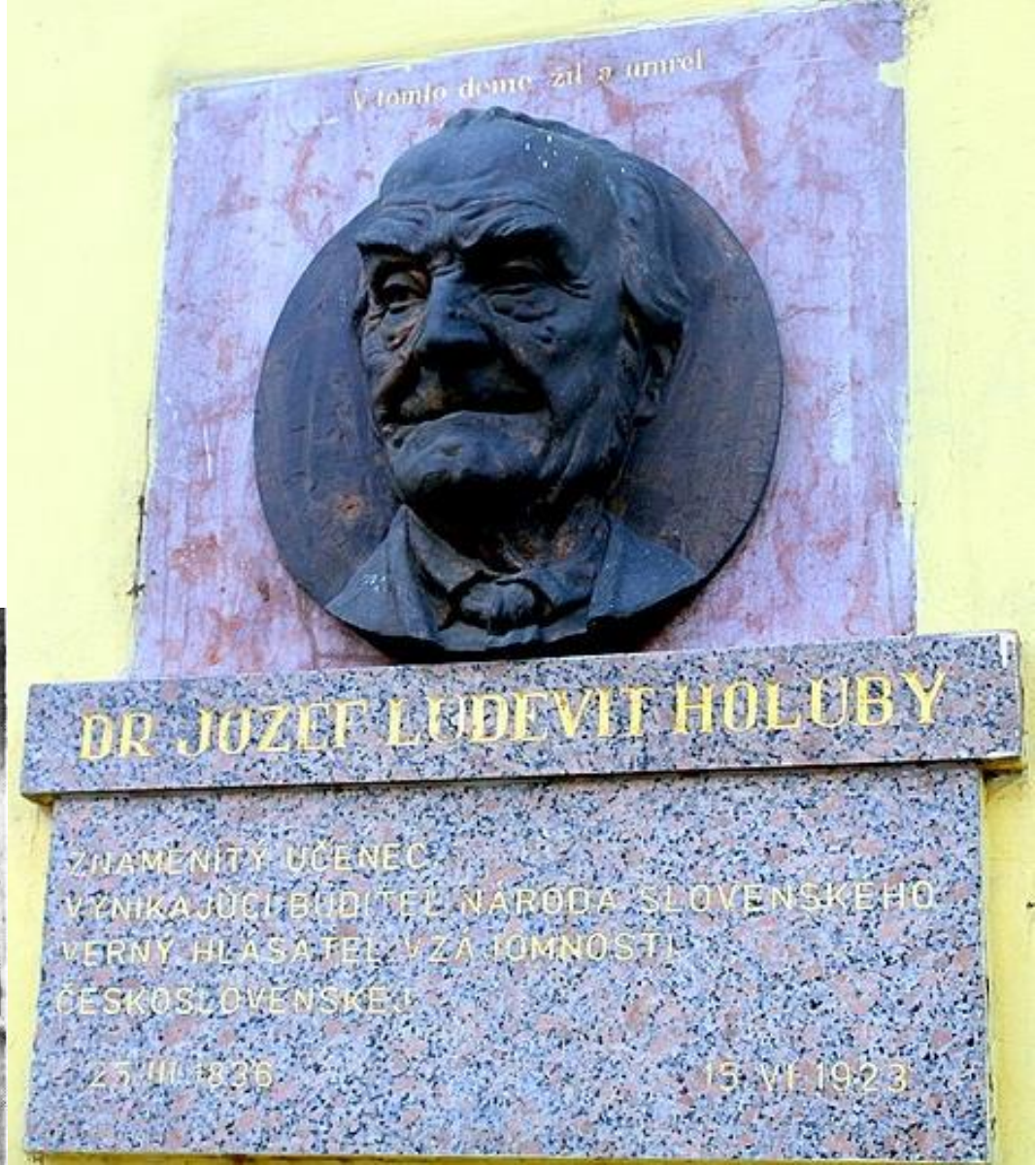

- ako prvý pre Slovensko taktiež zbieral **turicu hranatú** (*Erigeron angulosus*)
 - Bošácka dolina, Bošácke kopanice, horské lúky (Holuby 1887 JE, 1896 BRA, PR, 1898 PRC)
 - Grúň pod Lopeníkom (Holuby 1887 BRA, BRNU, 1893 PR)
 - Nová hora (Holuby 1898 BRA).
- okrem toho druh na Slovensku našiel už len Zwanziger (s. d. PR), splavený z Álp v Bratislave
- v súčasnosti druh na Slovensku vyhynutý

Na dôchodku v Pezinku (1909 – 1923)

- žil a umrel v dome na terajšej Holubyho ul. 47
- na dome je pamätná tabuľa

- napriek tomu, že do Pezinka prišiel ako 73-ročný, aj v Pezinku prežil veľmi plodné obdobie
- takmer do smrti publikoval a chodil do terénu
- ako 80-ročný vravieval: „ale keď som 5 – 6 hodín v jednej túre na nohách, potom predsa už cítim, že som chodil“

Pezinok,
Holubyho ulica,
začiatok 20. storočia

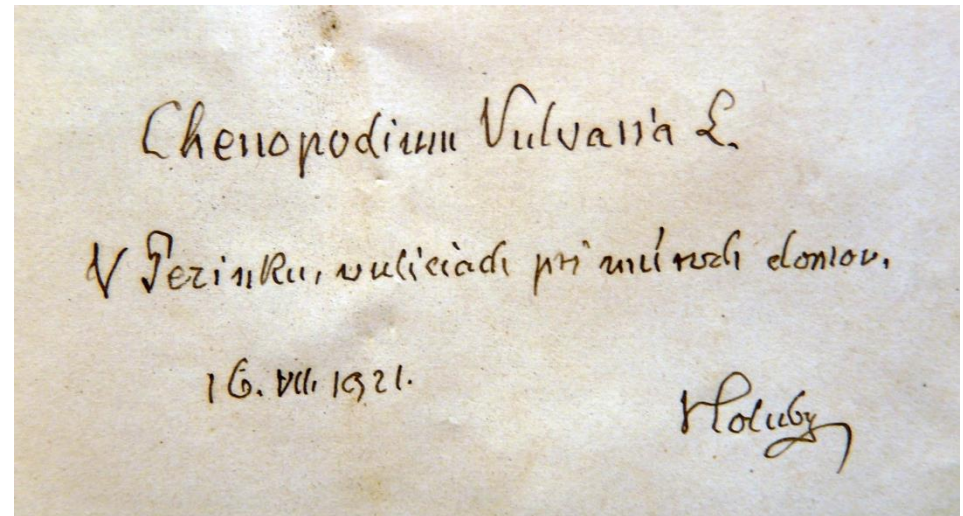
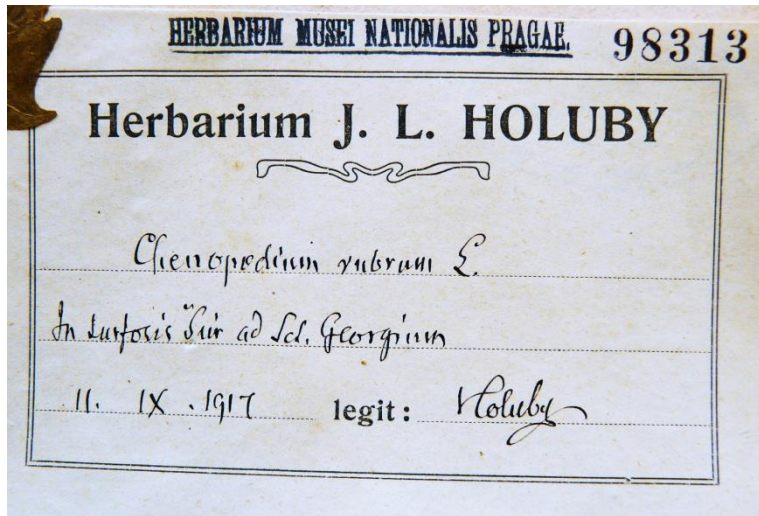
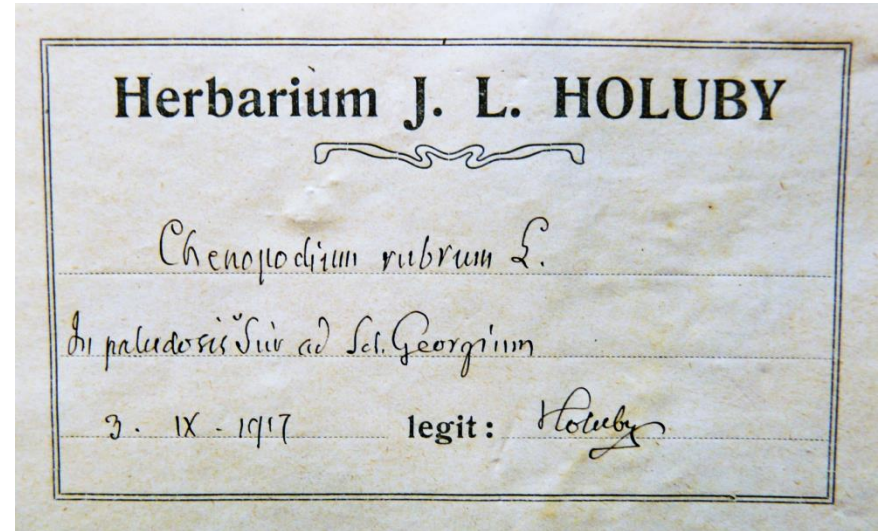
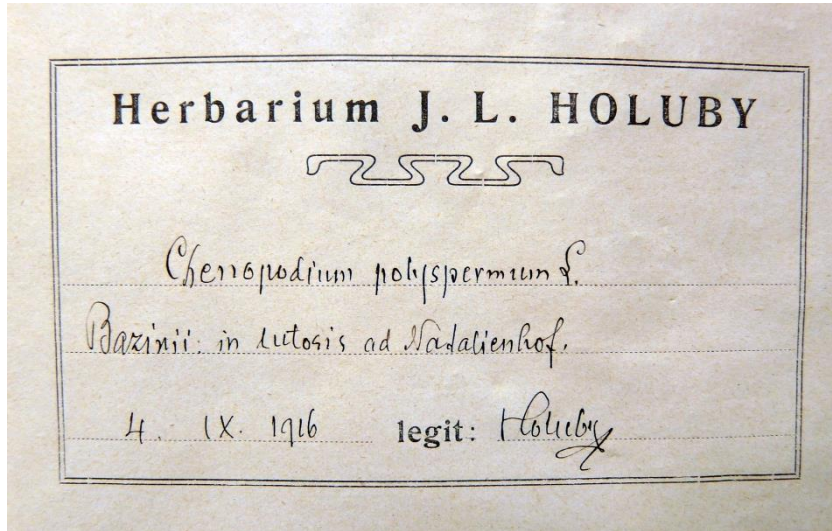
- botanizoval takmer výlučne v okolí Pezinka (vpravo fotografia od K. Domina z júla 1920)
- zvlášť obľúbeným mal Šúr pri Svätom Jure

Prvé údaje o druhoch pre Slovensko počas života v Pezinku

- *Cannabis ruderalis* (konopa rumisková)
 - pôvodný JV Európa a Ázia
 - Holuby: Šúr 1911
- *Viola suavis* (fialka krovisková) bielokvetý morfortyp
 - miesto vzniku neznáme
 - Holuby: Pezinok 1917

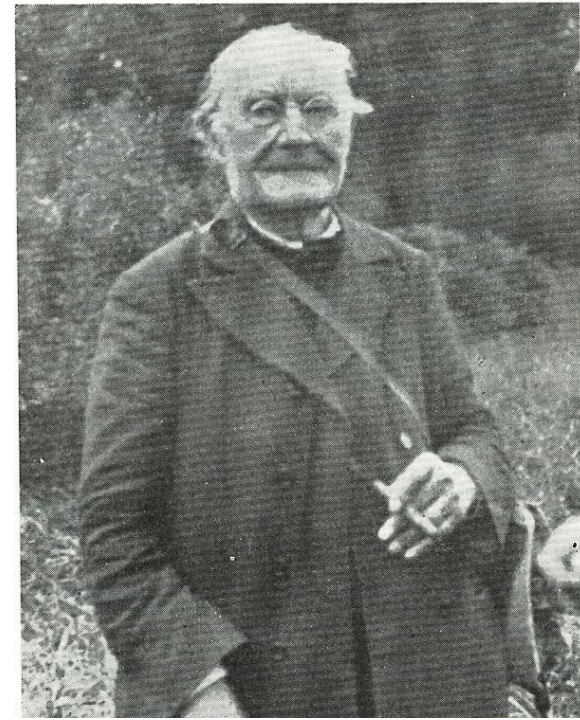

- Holubyho etikety k položkám zbieraným počas pôsobenia v Pezinku

Smutné obdobie života v Pezinku

- 1915: zomrela mu manželka
- 1917: zomrel mu zať Július Žarnovický
 - určitý čas po ňom zastával funkciu pezinského ev. farára
 - následne do funkcie nastúpil jeho vnuk Milan
- 1919: zomrel mu syn Cyril (stal sa nezvestným; pozostatky sa nenašli)
- po tomto období žil Holuby osamote a hovorieval o „Pezinskej robinsonovskej samote“
- humor a láskavý pohľad na ľudí ho napriek tomu neopúšťali

1920: ocenenia z Čiech

- zvolený za čestného člena Československej botanickej spoločnosti, za dopisujúceho člena Českej akadémie vied a umení; nositeľ čestného daru 10 000 korún od vlády ČSR v Prahe
- viaceré návštevy českých botanikov, na čele s prof. Karolom Dominom

"Najslávnejšie a najradostnejšie dni mi, ako botanikovi, pripravila botanická výprava z Prahy, záležajúca z pánov dra Karla Domina, dra [Jána] Vilhelma a dra [Františka] Nováka, ktorí sa asi za desať dní [v septembri 1920] bavili v Pezinku.

Keď bolo daždivo, botanizovali sme v mojom herbáriu lokálnej flóry pezinskej, a kde som mal viac než jeden exemplár, z každého druhu som im aspoň po jednom kuse dal, a mal som z toho nevýslovnú radosť, keď som sa im tým mohol zavďačiť.

A keď hovorili, že ročníkov Bratislavského a Trenčianskeho prírodovedeckého spolku nikde v kníhkupectve nemôžu dostať, keďže som oboch spolkov od počiatku členom bol a ich ročníky som v svojej bibliotéke mal: dal som im ich všetky, a k tomu môj príručný výtisk Reusovej Kvetny Slovenska a mojej 'Flora des Trenčiner Comaitates' so všetkými doplnkami."

prof. Karel Domin

Zesnulý Dr. JOSEF LUDEVÍT HOLUBY (uprostřed) ve společnosti univ. prof. Dra K. DOMINA (v levo) a univ. prof. Dra J. PODPĚRY (v pravo) dne 7. června 1922 v Grýnavě u Bratislavy.
Fot. K. Domin.

- **16. 12. 1922:** v aule Univerzity Komenského v Bratislave bol Karlovou univerzitou v Prahe slávnostne promovovaný za čestného doktora prírodných vied (Dr. h. c.)

Prvá univerzitná aula (Malá aula; 1919 – 1925) bola na Kapitulskej ulici 1 v blízkosti Domu sv. Martina (dnes sídlo Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty UK)

- pri jeho skromnosti si však promóciu neužil
- K. Ptačovský spomína na neskoršiu reakciu Holubyho: „to mi prof. Domin neměl dělat. Měl jen poslat diplom a bylo by po Kačinej svatbě.“

- posledné 2 roky navštevoval Holubyho v Pezinku bratislavský botanik **K. Ptačovský**
- chodili na exkurzie a Ptačovský s Holubym konzultoval svoje nálezy

Ptačovský spomínal:

„poznal jsem ho teprve necelé 2 roky před úmrtím, ač jsem již dlouhá léta žil v jeho blízkosti, v Bratislavě. Kdybych byl znal jeho skutečnou radost, když ho někdo, kdo mu rozuměl, navštívil, byl bych ho dávno vyhledal a mohl jsem být o mnohou milou vzpomínku a botanický poznatek bohatší.“

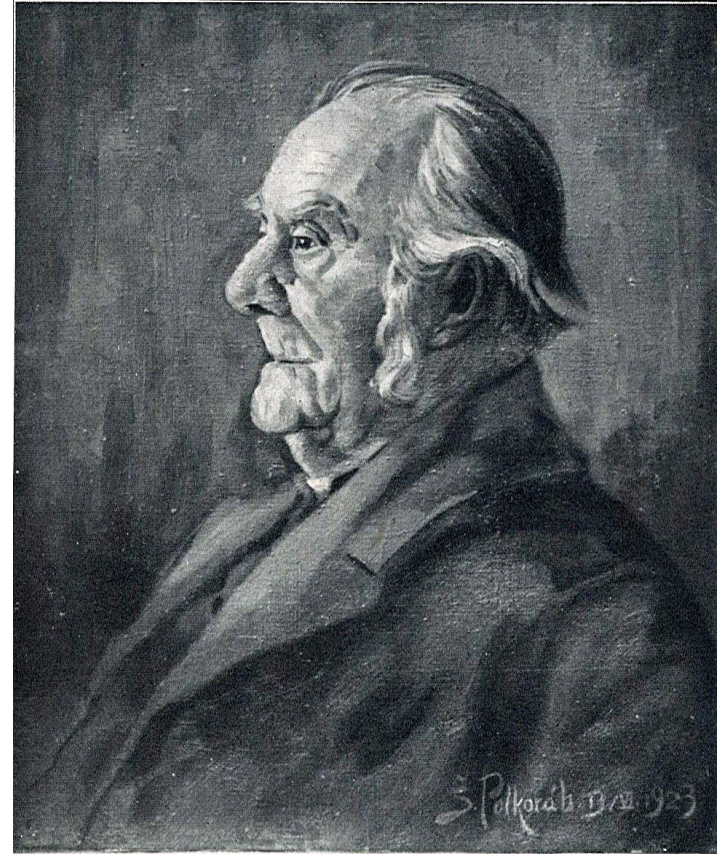
Holuby a Ptačovský 10. 8. 1922 na exkurzii v Šúri pri Svätom Jure

- Holuby zomrel 15. 6. 1923 v Pezinku, kde ho aj pochovali
 - 14. 6. pri poobedňajšej káve dostal mŕtvicu a už sa neprebral
- 18. 6. mal štátny pohreb
- na pohrebe boli zástupcovia vlády, Národného zhromaždenia, univerzity pražskej, brnenskej a bratislavskej a hojný ľud z Bošáckej doliny, Pezinka a iných krajov
- **1936:** slávnostne mu odhalili pomník, ktorý navrhol architekt Dušan Jurkovič
- na pohrebe aj pri odhalení pomníka mal za českú stranu republiky príhovor dr. Karel Domin

Význam Holubyho botanickej činnosti

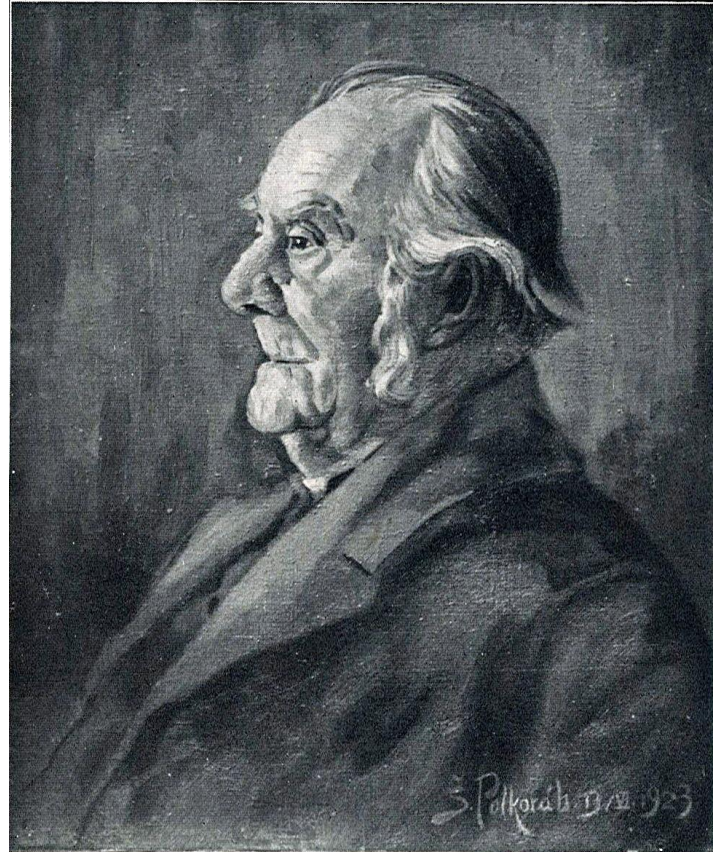
- najlepší znalec slovenského rastlinstva svojej doby
- vysoko vierohodné početné literárne údaje
- bohaté a kvalitne zostavené herbárové zbierky slúžiace aj dnes pre výskum rozšírenia a morfolologickej variability rastlinstva
 - etikety čitateľne vypísané, s podrobnými informáciami o dátume a mieste zberu
 - mnohé literárne údaje sú doložené položkami a možno ich revidovať a ďalej s nimi pracovať
 - platí aj naopak: k položkám sú publikované údaje overujúce pravosť ich etikiet – minimalizuje sa problematika zámeny etikiet, resp. chybného priradenia miesta zberu

Dr. Joz. Sud. Holuby
* 25/III. 1836. † 15/IV. 1923.

Význam Holubyho botanickej činnosti

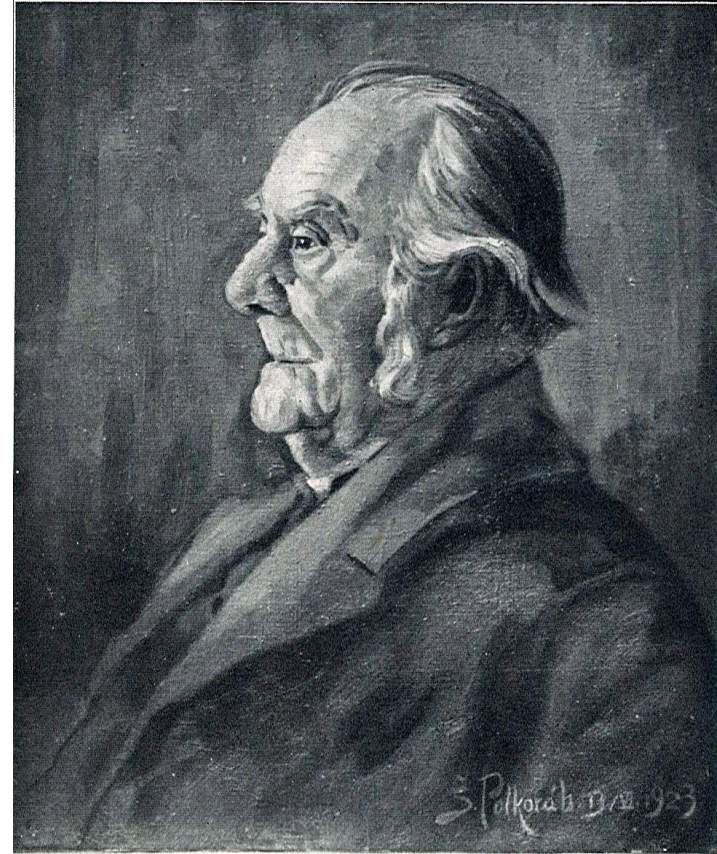
- nenahraditeľné údaje a stave prírody v minulosti a o zmenách rastlinstva (ubúdanie vzácnych a pribúdanie nepôvodných a invázných druhov)
- prvé údaje o dovtedy málo prebádaných regiónoch Slovenska (Biele Karpaty, resp. Trenčianska stolica)
- jedny z najstarších údajov o splnievaní nepôvodných rastlín pre územie Slovenska
- jedny z prvých údajov o pôvodných ľudových názvoch rastlín a o ich využívaní človekom pri príprave jedál, v ľudovom liečiteľstve, vo zvykoch a mágii
 - priekopník etnobotaniky na Slovensku
- detailne si všímal vnútrodruhovú variabilitu a hybridizáciu rastlín

Dr. Joz. Sud. Holuby
* 25/III. 1836. † 15/VI. 1923.

Význam Holubyho botanickej činnosti

- venoval sa širokej skupine rastlín, nielen cievnatým rastlinám, ale taktiež machorastom a hubám, okrajovo aj riasam a lišajníkom
- zviditeľnenie Slovenska na vtedajšej „botanickej“ mape sveta
 - písomnými stykmi
 - osobnými návštevami
 - výmenou/predajom/darovaním herbárov
- Holuby je v botanike stále často citovaný autor, napr. v najnovšom zväzku Flóry Slovenska je jeho meno citované pri ca 200 prácach alebo položkách

Dr. Joz. Sud. Holuby
* 25/III. 1836. † 15/IV. 1923.

Holubyho botanická publikačná činnosť

- publikoval ca **260 botanických príspevkov** a príspevkov s botanickou tematikou
- v slovenských časopisoch, najmä:
 - ročenky prírodovedných spolkov župy Bratislavskej a Trenčianskej
 - Letopis Matice Slovenskej, Obzor, Slovenské pohľady, Slovenská čítanka, Slovenská vlastiveda, Slovenský denník, Nedel'né čítanie, Westungarischer Grenzbote (Bratislava)...
- v popredných botanických rakúskych, nemeckých a maďarských časopisoch, najmä:
 - Österreichische botanische Zeitschrift (Viedeň)
 - Verhandlungen der zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien (Viedeň)
 - Deutsche botanische Monatschrift (Nemecko)
 - Magyar botanikai lapok [Ungarische botanische Blätter] (Budapest)
 - Magyar növénytani lapok (Kluž, Rumunsko)

JÁN FUTÁK
KAROL DOMIN

BIBLIOGRAFIA

R *f* *e* *o* *t* *e*

ČSR

SLOVENSKÁ AKADÉMIA VIED

Holubyho botanická publikačná činnosť

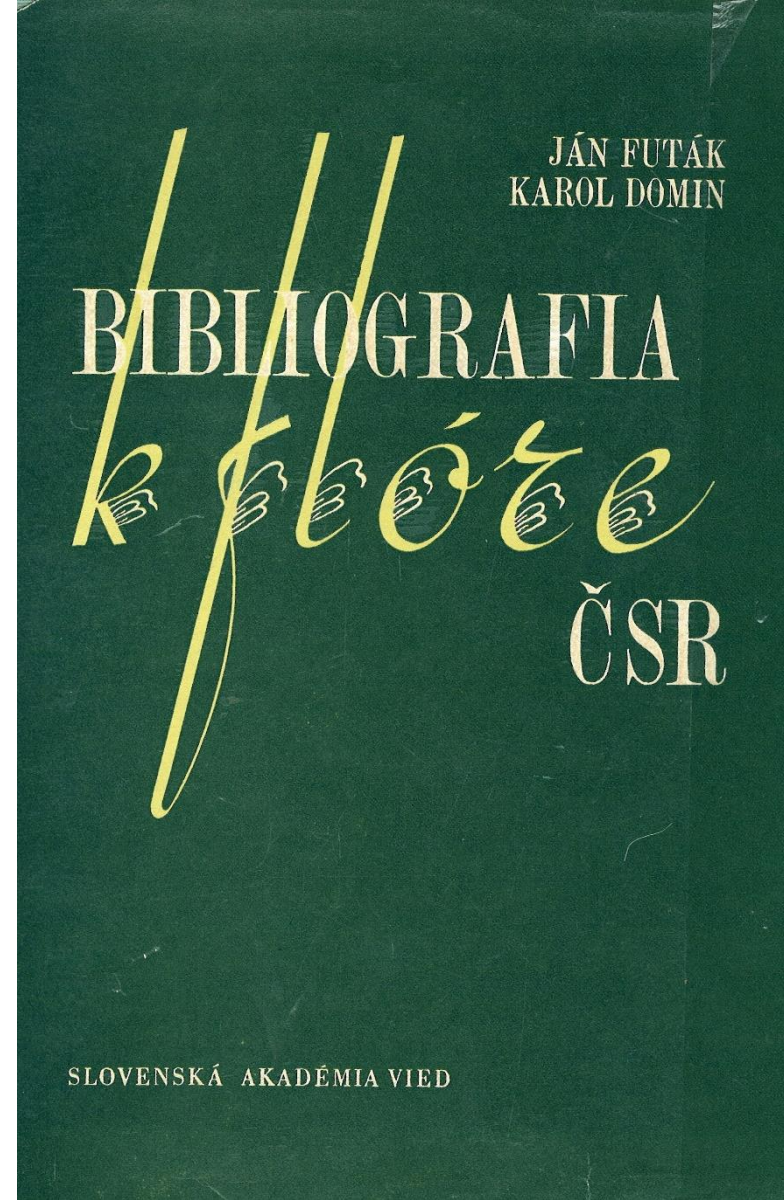
- najmä ku koncu 19. stor. publikoval taktiež v českých časopisoch
 - Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, Národopisný československý sborník, Věda přírodní, Příroda, Lidové noviny...
 - naopak, v maďarských časopisoch prestal publikovať

V Holubyho pozostalosti

- desiatky rukopisov
- množstvo listov od popredných Európskych botanikov, napr.:
 - 43 od V. Borbása
 - 47 od J. Gayera

Práce o Holubym:

- do r. 1987: **ca 390** prác, vrátane krátkych jubilejných spomienok

Najvýznamnejšie botanické práce Holubyho

Kvetena Javoriny nad Lubinou (1871)

- publikované v časopise Letopis Matice Slovenskej
- prvá (resp. po Reussovej českej Květene 1853 druhá) podrobná floristická práca písaná v slovenčine
- obsahuje:
 - prehľad dovtedajšej botanickej literatúry o území
 - zoznamy rastlín pestovaných v záhradách
 - pre ozdobu
 - na liečenie
 - na kuchynské a hospodárske využitie
 - slovenské názvy rastlín všetkých rastlín
 - ak neboli, vytvoril ich Holuby, resp. pre z „ľudu“
 - okrem cievnatých rastlín aj prehľad rias, lišajníkov, húb a machorastov
 - pri každom druhu aj biotop výskytu

Sôstavný soznam kvetny javorinskej.

I. Rostliny tajnosnubné. *)

Algae Ag. Rasy.

Nostoc commune Vauch. Nostok obecný *O.* na zemi, často.
Conferva rivularis L. Žabinec. Žabinec *O.* Zabočrečina. V potokoch pri mlynoch a valchách.

Spirogyra nitida Lk. Svítožabinec *O.* U barinách a na brehách potokov.

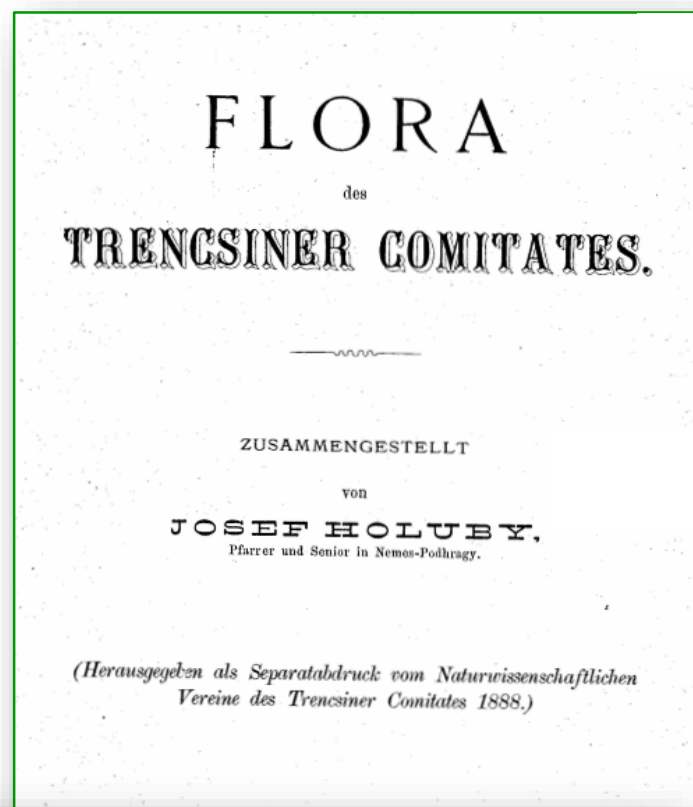
Lichenes Ach. Lišajniky.

Graphis scripta Ach. Čarňička písaná *O.* Na bukoch.
Endocarpon minutum Ach. Vniutropodka miniová *O.* Sk.
Parmelia parietina Duf. Terčovka žltá. Sk. na stromoch, strechách.
Parmelia olivacea Ach. Terčovka hnedozelená *O.* Na stromoch.
Parmelia tiliacea Ach. Terčovka lipová *O.* Na stromoch ovocných.
Lobaria pulmonaria Hf. Laločník pľúcni *O.* Pľúcník. Na starých bukoch.
Peltigera venosa Hf. Havnatka krivoreberná *O.* V Hf. na zemi.
Peltigera canina Hf. Havnatka psia *O.* Nk. a H. hojne.
Peltigera aphthosa Willd. Hlavnatka bradavičkatá *O.* S predeslou.
Bacomyces roseus Pers. Malohubka ružová *O.* Nk. na zemi.

Najvýznamnejšie botanické práce Holubyho

Flóra trenčianskej župy (Flora des Trencsiner Comitates, 1888)

- publikácia zložená z Holubyho prác postupne vydaných v časopise Prírodovedného spolku župy Trenčianskej Verhandlungen... v rokoch 1882 – 1888 (+ prehľad doterajších autorov o flóre Trenčianska publikovaný v r. 1890)
- bez vedomia Holubyho dal články vytlačiť predseda Spolku K. Brančík ako samostatnú publikáciu
 - Holubyho to mrzelo, bol by rád doplnil knihu o nové lokality a novšie údaje a opravy
- jedna z najpodrobnejších flórových prác o župách Uhorska / Slovenska
- v nemčine, bez slovenských názvov
- len cievnaté rastliny
- pri každom druhu aj biotop výskytu
 - prípadne využitie rastlín
- pri vzácnejších druhoch aj lokality výskytu

LXXXV. RHAMNEAE.

Rhamnus L.

Rh. cathartica L. Auf buschigen Hügeln, an Zäunen, durch das Gebiet.

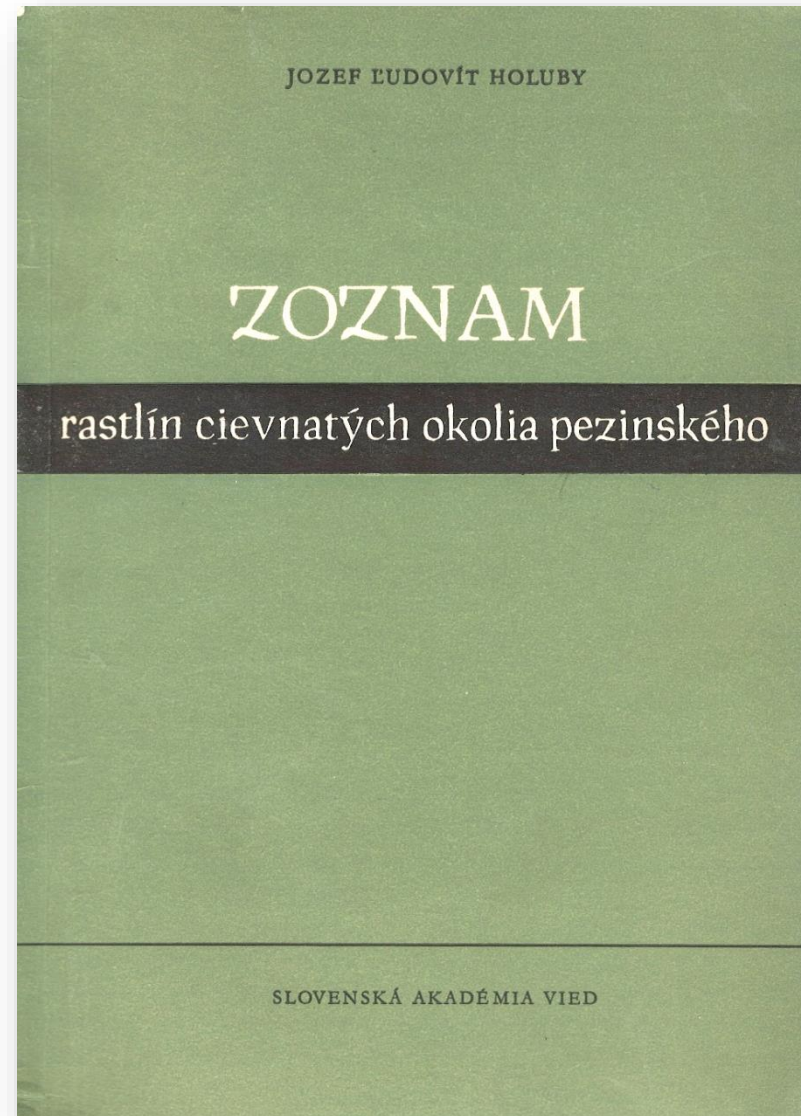
Rh. saxatilis Jacq. Auf Dolomithügeln bei Horka und Hrádek, schon im Neutraer Comit. (Keller.) Aus unserem Comit. sah ich diese Art noch nicht. Deren Vorkommen aber ist sehr wahrscheinlich auf den Zay-Ugróezer Dolomitbergen.

Rh. Frangula L. Auf buschigen Hügeln und an Zäunen, zerstreut.

Najvýznamnejšie botanické práce Holubyho

Zoznam rastlín cievnatých okolia pezinského (1956)

- Holubyho nevydaný rukopis pripravil do knižnej podoby Ján Futák
- Holuby tvoril rukopis od jari 1910 do jesene 1921 ako súčasť novozaloženého herbára venovanému tomuto územiu
- sú v ňom len Holubyho vlastné nálezy
- Holuby vyhotovil 3 kópie rukopisu (pre Domina, pre herbár Botanického ústavu Karlovej univerzity v Prahe a pre Klementa Ptačovského – podľa tohoto vznikla publikácia)
- veľmi podrobný prehľad rastlinstva (ca 1200 druhov – takmer 30% vtedy známeho rastlinstva Slovenska) územia dnes už veľmi pozmeneného človekom
 - najúplnejší prehľad pôvodného rastlinstva Šúru pred jeho odvodnením

Taxonomicky študoval okrem rodu *Rubus* najmä rody

- *Erigeron, Filago, Hieracium, Mentha, Prunella, Rosa, Scleranthus*

Vybrané taxóny opísané Holubym (okrem rodu *Rubus*)

- *Epipactis* × *hybrida* Holuby 1895 = *Cephalopactis* × *hybrida*
- *Euphorbia gerardiana* var. *sturii* Holuby 1856 = *Euphorbia seguieriana* subsp. *minor*
- *Erigeron acris* var. *amelloides* Holuby 1897 = *Erigeron podolicus* Besser
- *Erigeron acris* var. *glaberrimus* Holuby 1897 = *Erigeron angulosus* Gaud.
- *Erigeron acris* var. *calvescens* Holuby 1897 = *Erigeron macrophyllus* Herbich
- *Filago* × *intermedia* Holuby 1888 (*Filago arvensis* × *F. minima*)
- *Filago* × *mixta* Holuby 1871 (*Filago arvensis* × *F. germanica*)
- *Campanula persicifolia* var. *hirta* Holuby 1872 = *C. persicifolia* subsp. *persicifolia*
- *Cannabis sativa* var. *monoica* Holuby 1878 = *Cannabis sativa*
- *Chrysanthemum leucanthemum* var. *farinosum* Holuby = *Leucanthemum vulgare* agg.
- *Leontodon* × *brancsikii* Holuby 1899 [*L. hispidus* var. *hispidus* × *L. incanus*] = *Leontodon* × *richenii* J. Murr.?
- *Limosella aquatica* f. *natans* Holuby
- *Knautia arvensis* var. *kitaibelii* f. *lanceolata* Holuby Szb.?
- *Knautia kitaibelii* var. *lanceolata* Holuby = *Knautia kitaibelii* f. *lanceolata*

Vybrané taxóny opísané Holubym (okrem rodu *Rubus*) – dokončenie

- *Mentha cinerea* Holuby 1876
- *Plantago major* f. *cruenta* Holuby = *Plantago major*
- *Saxifraga tridactylites* var. *integrifolia* Holuby

Vybrané taxóny pomenované po Holubym

- *Caltha holubyi* Schur 1876 = *Caltha palustris* (subsp. *laeta*)
- *Carduus* × *holubyanus* Schur 1903 = *Carduus* × *ortocephalus* Wallr.
- *Crepis* × *holubyana* Domin 1936 (*C. foetida* subsp. *rhoeadifolia* × *C. setosa*) (*Crepis rhoeadifolia* × *C. setosa* Holuby)
- *Chabertia holubyi* Gdgr. = asi *Rosa rubiginosa*
- *Crepinia holubyi* Gdgr. = asi *Rosa dumetorum*
- *Desmidium holubyi* Bäumler ?
- *Ficaria holubyi* Schur 1876 = *Ficaria verna* subsp. *bulbifera* (*Ficaria calthaefolia* Holuby)
- *Hieracium hungaricum* f. *holubyi* = ?
- *Mentha holubyana* H. Braun
- *Mentha holubyi* Schur
- *Mentha lithuanica* f. *holubyana* H. Braun

Vybrané taxóny pomenované po Holubym – dokončenie

- *Myosotis holubyana* Domin 1939
- *Polygala vulgaris* var. *holubyi*
- *Pulsatilla* × *holubyana* Domin 1936 (*P. grandis* × *P. slavica*) = nom. nud.
- *Ranunculus ficaria holubyi* Schur
- *Rosa holubyi* Gdgr. 1893 = ?
- *Rosa alpestris* f. *holubyana* Borbás 1880 = ?
- *Rubus holubyanus* Salv.
- *Rubus holubyi* Tocl
- *Scleranthus holubyi* Reichenbach 1872 = *Scleranthus annuus*
- *Scorsonera holubyi* Schur 1898 = *Scorsonera austriaca* f. *stenophylla*
- *Septoria holubyi* Bäumler
- *Sorbus holubyana* Kárpáti 1966 [platne publikované až 2010] = *Karpatiosorbus holubyana* (Kárpáti) Sennikov et Kurtto 2017 [syn. *Pyrus holubyana* (Kárpáti) M. F. Fay et Christenh. 2018]
- *Verbascum* × *holubyanum* Borbás 1899 = *Verbascum* × *carinthiacum* (*V. chaixii* × *V. densiflorum*)
- *Viola holubyi* Schur

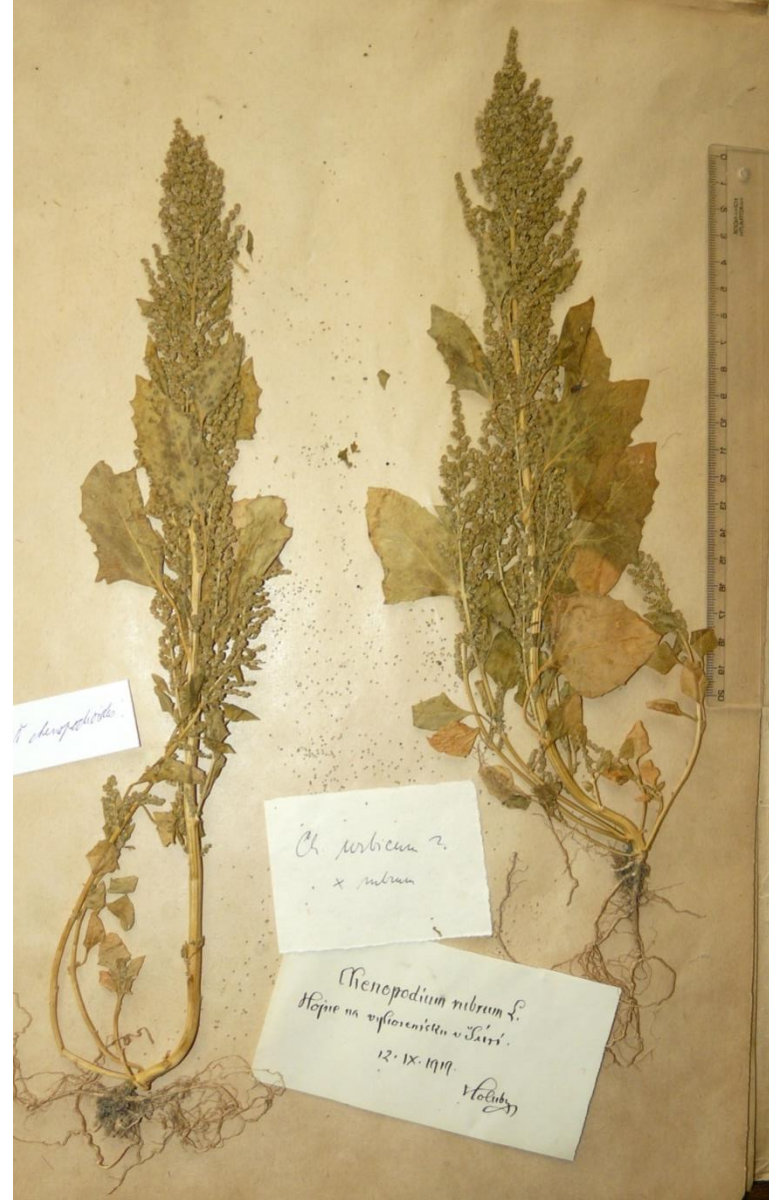
Ophrys holubyana (hmyzovník Holubyho)

- typová lokalita pri Zemianskom Podhradí
- *Ophrys* × *holubyana* Andrasovszky 1917
- *O. holosericea* subsp. *holosericea*
× *O. scolopax* subsp. *scolopax*
- synonymum *O. vicina* nothosubsp. *vicina* ?
- západokarpatský endemit?

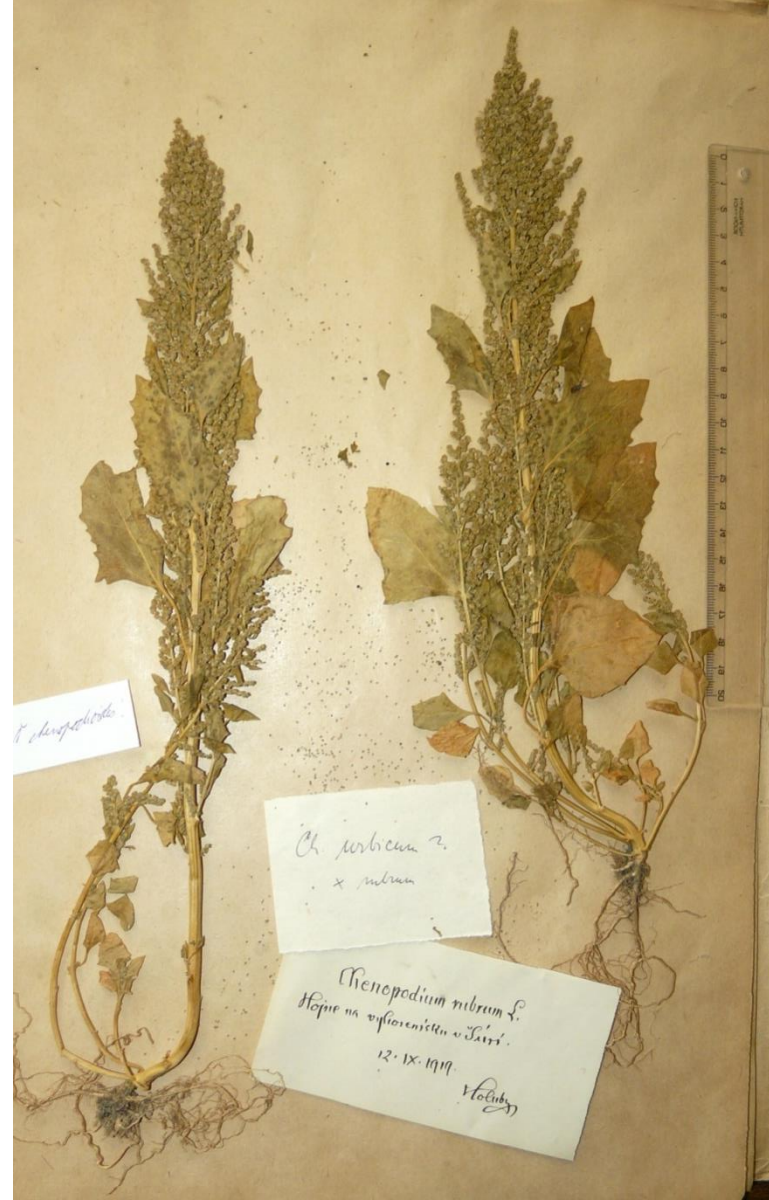
Holubyho zbierková činnosť

- vyhotovil 3 ucelené herbáre cievnatých rastlín
- prvý herbár
 - ca 10 000 – 12 000 položiek z rokov 1853-1882, vrátane Snellerovho herbára
 - predal v r. 1883 L. Richterovi do Budapešti
 - v r. 1906 ho kúpilo múzeum v Bukurešti
- druhý herbár
 - z rokov 1883 – 1909
 - daroval pri odchode na odpočinok Muzeálnej slovenskej spoločnosti v Martine
- tretí herbár (Flóra okolia pezinského)
 - väčšina (ca 5 000 – 20 000 položiek) darovaná Botanickému ústavu (dnes Katedra botaniky) Karlovej univerzite v Prahe
 - ca 1 000 položiek následne darovaných do Národného múzea v Prahe
 - v Národnom múzeu sú však aj početné zbery zo Zemianskeho Podhradia

Holubyho zbierková činnosť

- herbár machorastov (ca 3000 položiek)
 - odkúpilo v r. 1883 Sedmohradské múzeum v Kluži (Rumunsko)
 - dnes v Univerzite v Kluži
- herbár húb sa dostal do Bratislavy a časť do Szarvasu v Maďarsku
- menšiu zbierku venoval aj Skalickému gymnáziu
- jednotlivé zbery posielal aj mnohým ďalším vedcom

Miesta uloženia Holubyho položiek – Slovensko

- BRA – Slovenské národné múzeum, Bratislava
- NI – Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra
- SAV – Botanický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava
- SLO – Univerzita Komenského, Bratislava
- ZA – Považské múzeum, Žilina

Miesta uloženia Holubyho položiek – zahraničie

- PR – Národní muzeum, Praha, ČR
- PRC – Univerzita Karlova, Praha, ČR
- BRNM – Moravské zemské muzeum, Brno, ČR
- BRNU – Masarykova univerzita, Brno, ČR
- OLM – Vlastivědné muzeum, Olomouc, ČR

- BP – Hungarian History Museum, Budapest, Maďarsko

- W – Naturhistorisches Museum, Wien, Rakúsko
- WU – Universität Wien, Rakúsko

- CL – Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Rumunsko

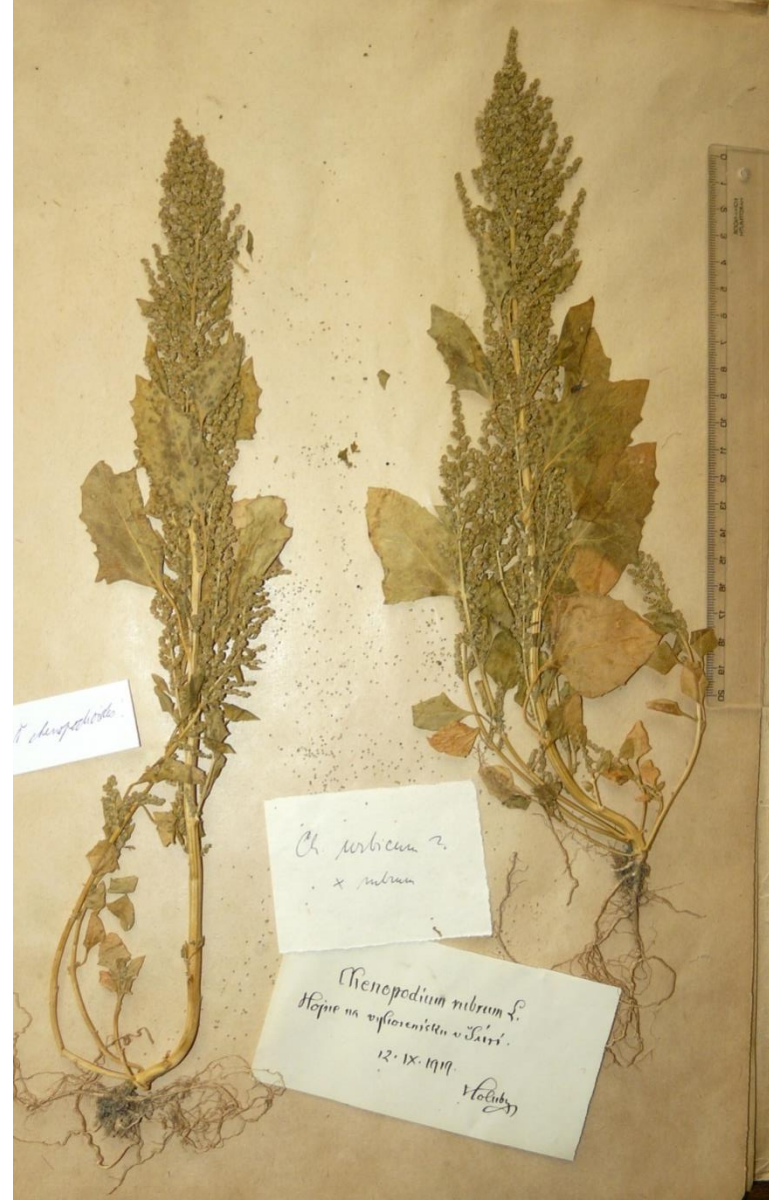
- FR – Senckenberg Forschungsinstitut und Naturmuseum, Frankfurt, Nemecko
- JE – Friedrich Schiller University, Jena, Nemecko

- LW – Štátna univerzita vo Lvove, Ukrajina
- **viaceré ďalšie**

Holubyho zbierková činnosť

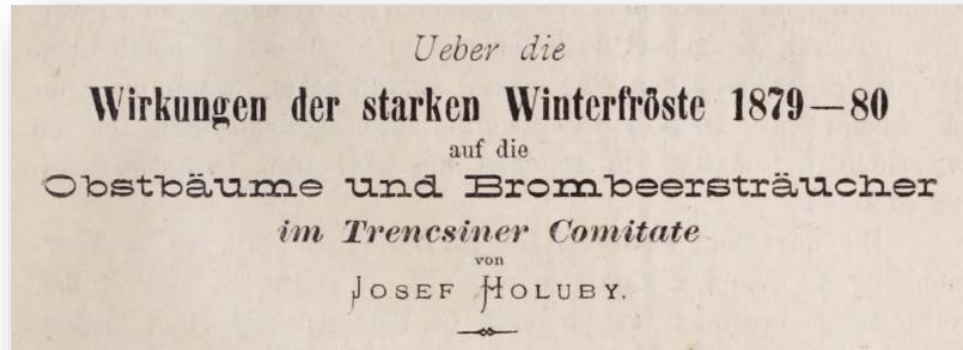
- viacerí ho kritizovali, že veľa položiek predal do zahraničia
- treba to však brať s pochopením
- v čase keď ich predával položky zostávali v jednom štáte Rakúsko-Uhorsku
- aj v zahraničných herbároch položky stále slúžia výskumu
 - propagujú územie Slovenska a slovenskú vedu u zahraničných zberateľov
- Holuby žil v mimoriadne skromných pomeroch
 - kabát si kúpil raz za 20 rokov
 - zdôrazňoval: „nekupuj nikdy, čo nepotrebuješ“
 - musel živiť nielen seba ale aj rodinu
 - kupovanie papiera na položky a ich zasielanie poštou špecialistom na určenie bolo veľmi nákladné
- odpredaním zbierok do zahraničia si trochu finančne privyrobil

1880: Vplyv silných mrazov na ovocné dreviny a ostružiny

v závislosti od:

- druhu
- rastovej formy (vysoké vs nízke morfortypy)
- geomorfológii územia (chladné dno doliny)
- výšky snehovej prikrývky

Batologické dielo Holubyho – výskum rodu *Rubus*

- v roku **1865** uvádza z Bošáckej doliny len **4 základné druhy a krížence** ostružín
- rodu sa začal bližšie venovať v r. 1864
- variabilita najmä v **okruhu ostružiny krovitej (černice)** (*Rubus fruticosus* agg.)
- takmer všetky práce o ostružinách vydal v časopise Oesterreichische botanische Zeitschrift vychádzajúcom vo Viedni

Oesterreichische
Botanische Zeitschrift.

Batologické dielo Holubyho – výskum rodu *Rubus*

- **1868**: prvá špecializovaná práca o ostružinách

Die *Rubi* der Ns. Podhragyer-Flora.

Von Jos. L. Holuby.

- z Bošáckej doliny uvádza **16 druhov a krížencov** rodu
- žiaden novoopísaný
- nájdené ostružiny sa snažil priradiť k už opísaným druhom a krížencom

Batologické dielo Holubyho – výskum rodu *Rubus*

- **1873**: druhá špecializovaná práca o ostružinách

Die Brombeeren
der
Flora von Ns. Podhrad in Ungarn.
Von Jos. L. Holuby.

- z Bošáckej doliny uvádza už **49 druhov a krížencov** rodu (+ ďalšie variety)
- **14 novoopísaných** vlastných druhov a krížencov (+ ďalšie variety)
- pomenoval ich napr.:
 - *R. podhradiensis* – podľa obce Zemianske Podhradie
 - *R. schnelleri* – podľa A. W. Schnellera, s ktorým sa zoznámil počas bratislavských štúdií a do smrti zostali dobrými priateľmi

Batologické dielo Holubyho – výskum rodu *Rubus*

- **1875**: tretia špecializovaná práca k ostružinám

Batographische Notizen.

Von Jos. L. Holuby.

- z Bošáckej doliny ďalšie doplnky
- **10 novoopísaných** druhov a krížencov (+ ďalšie variety)
- pomenoval ich napr.:
 - *R. reussii* – podľa G. Reussa, autora prvej Kveteny Slovenska (1853)

Batologické dielo Holubyho – výskum rodu *Rubus*

- **1865 – 1875:** Holuby opísal **ca 35 nových druhov** ostružín (+ ďalšie krížence a variety)
- **1875 – 1923:** už len 1 nový kríženec
- príčiny ukončenia batologických prác
 - „vyčerpal“ nové formy rastúce v Bošáckej doline
 - publikované boli nové zásadné práce o Rubusoch, ktorých problematika sa stála stále ťažšou
 - uvedomil si vlastné chyby a obmedzenia dovtedajšieho prístupu, kedy sa každého odchylného jedinca snažil opísať ako nový druh

Batologické dielo Holubyho – výskum rodu *Rubus*

- na sklonku života napísal:

„Úprimne vyznám, že som aj ja v tom zhrešil, keď som celý rad maliníkov novým menom opatril, a sťa nové 'druhy' do sveta rozposlal. Ale, čo som mal robiť, keď veľiká čiastka tunajších maliníkov nijako nemohla byť vtesnaná pod opisy a mená dosiaľ nijakými autormi publikovaných maliníkov?

Keby to bolo možné, rádby som nazpät' stiahol všetky, mnou opísané, tak rečené nové druhy, z nichž sa len čiastka v literatúre udrží, ostatné ale, jako zbytočné synonyma, budú tvoriť príťaž (ballast) specialistov batografov, a za čas strašiť v literatúre.

Slabá je to potecha pre mňa, že aj velehlasných batografov mnohé 'nové druhy' medzi haraburdie zbytočných synonymov sa dostanú, alebo sa už aj dostaly.“

Batologické dielo Holubyho – výskum rodu *Rubus*

- čo z batologického diela Holubyho zostalo?
- z 35 opísaných druhov
 - ca 25% mladšie homonymá → neplatne opísané
 - 1924: Gáyer akceptoval 16 druhov akrížencov
 - 1968: Flora Europaea akceptovala 4 druhy
 - 1998: Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska akceptoval 1 druh:
 - ***R. moestus* Holuby (ostružina smutná)** →

Batologické dielo Holubyho – výskum rodu *Rubus*

- prvé systematické práce o ostružinách Uhorska
 - po ňom sa rodu v Uhorsku venovali V. Borbás a J. Gayer
- bohatý porovnávaci herbárový materiál (len exsikátov rozposlal 1640 položiek! – 82 čísiel po 20 položkách) rozposielaný do celého sveta je neustále študovaný
 - Weber (1981) v tomto materiály napr. našiel 2 nové druhy pre Slovensko:
 - *R. gothicus* a *R. fasciculatus* (hoci ich pred Holubym opísali už iní autori)

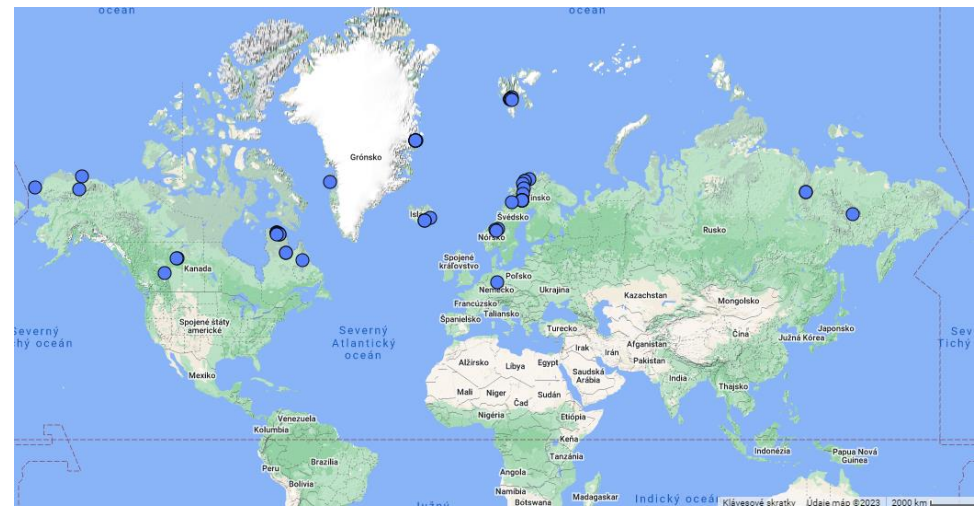
Bryologické dielo Holubyho

- **1868 – 1877:**
 - 4 samostatné bryologické príspevky o machoch a pečeňovkách Bošáckej doliny
 - 2 samostatné príspevky o bryoflóre Považského Inovca a iných lokalít Nitrianskej župy
 - obsiahla kapitola o machoch a pečeňovkách vrchu Veľká Javorina (1871)
 - okrajovo machorasty aj v ďalších prácach
- neskôr sa už machorastom nevenoval
- všímal si aj využitie machorastov v ľudovom liečiteľstve
- jeden z prvých autorov tvoriacich slovenské názvy machorastov
- pre iných autorov zbieral taktiež lišajníky a riasy

Bryologické dielo Holubyho

- prvý zbieral v celom Uhorsku bakuľku *Meesia hexasticha*
 - na vápenatom tufe prameňa kyselky na úpäť Lopeníka
 - celosvetovo veľmi vzácny druh
 - dnes u nás vyhynutý
- v pozostalosti J. Suzu sa našiel Holubyho **rukopis** s poznámkami k rozšíreniu machorastov okolia Zemianskeho Podhradia
 - rukopis vyda J. Šmarda v roku 1959
 - obsahuje 145 druhov machorastov

Mykologické dielo Holubyho

- 14 článkov a 5 menších správ venovaných hubám
 - okrajovo huby aj v ďalších prácach
- spočiatku ho priťahovali najmä hľuzovkovité huby
- najintenzívnejšie huby študoval v rokoch 1874 – 1878
- všímal si aj ľudové názvy húb a ich využitie
 - prvý slovenský etnomykológ
- veľa druhov mu určili iní mykológovia, s ktorými bol v kontakte
 - oni si zaslané huby aj nechávali vo svojich zbierkach
 - Holuby sám nemal žiadnu zbierku húb

Mykologické dielo Holubyho

- prvý zbieral na Slovensku napr. hríb voňavý (*Boletus fragrans*)
 - dodnes veľmi vzácna huba
- zachytil hojný výskyt kuriatka jedlého (*Cantharellus cibarius*)
 - dnes zriedkavý druh
- najzaujímavšia práca zostala nepublikovaná: rukopis „**Soznam húb okolo Zemianskeho Podhradia mňou a aj inými dosiaľ v Trenčianskej stolici objavených**“
 - archív Malokarpatského múzea v Pezinku
 - uvádza 638 druhov húb (mikro- aj makromycétov)
 - takmer všetko údaje z Bošáckej doliny – vysoký počet druhov!

Možná verifikácia údajov spomínaných v literatúre a doložených položkou

- napr. netypický údaj o výskyte *Senecio paludosus* (starček barinný) na Veľkej Javorine z roku 1856

Am Berge „Kozince“ ging ich quer über die Äcker, wo *Silene gallica* L. in Menge zu finden ist, auf die eigentliche „Jaworina“. Als bald gelangte ich in den Wald, wo *Pyrola minor* L., *secunda* L., *Stachys alpina* L., *Aquilegia vulgaris* L., *Senecio paludosus* L., *saracenicus* L., und *Fuchsii* Gmel. in Blütenfülle zu finden waren; *Daphne Mezereum* L. hatte schon die Beeren vollkommen entwickelt, die aber noch grün waren; ebenso *Sambucus racemosa* L. und *Rubus Idaeus* L., bei welchem letzteren noch hie und da Blü-

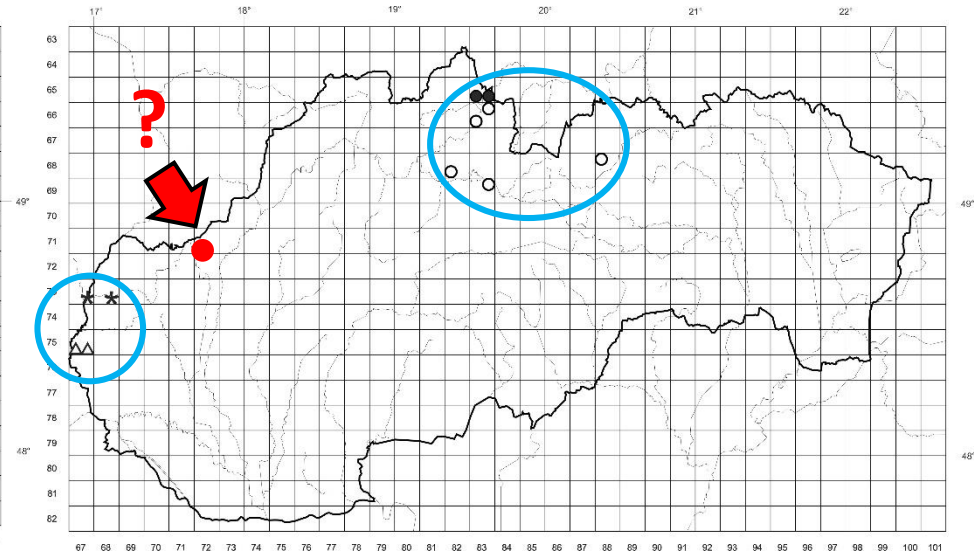
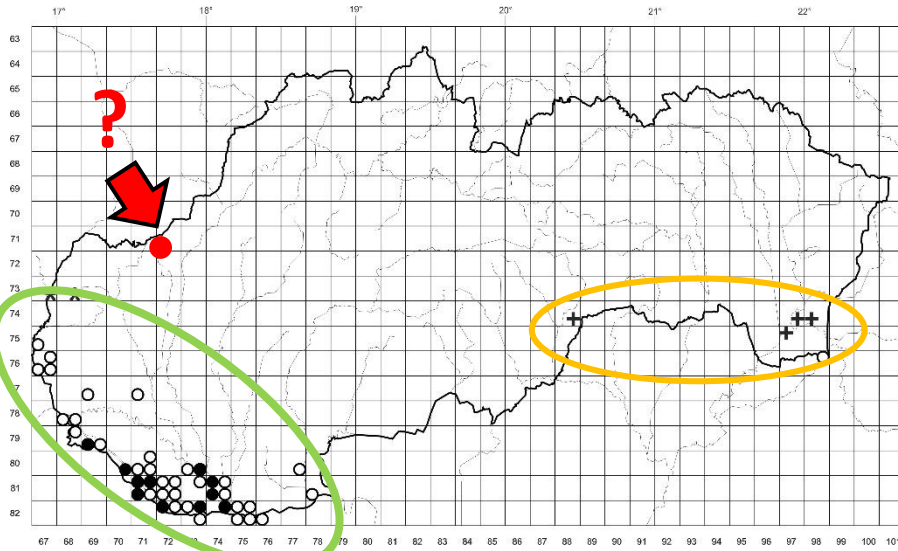
Senecio paludosus (starček barinný)

- zákonom chránená rastlina
- v súčasnosti rozlišované 3 poddruhy *S. paludosus*
 - subsp. *angustifolius* (starček barinný úzkolistý)
 - subsp. *lanatus* (starček barinný vlnatý)
 - subsp. *paludosus* (starček barinný pravý)
- žiadny by sa nemal vyskytovať v Bielych Karpatoch
- zámena s iným druhom?

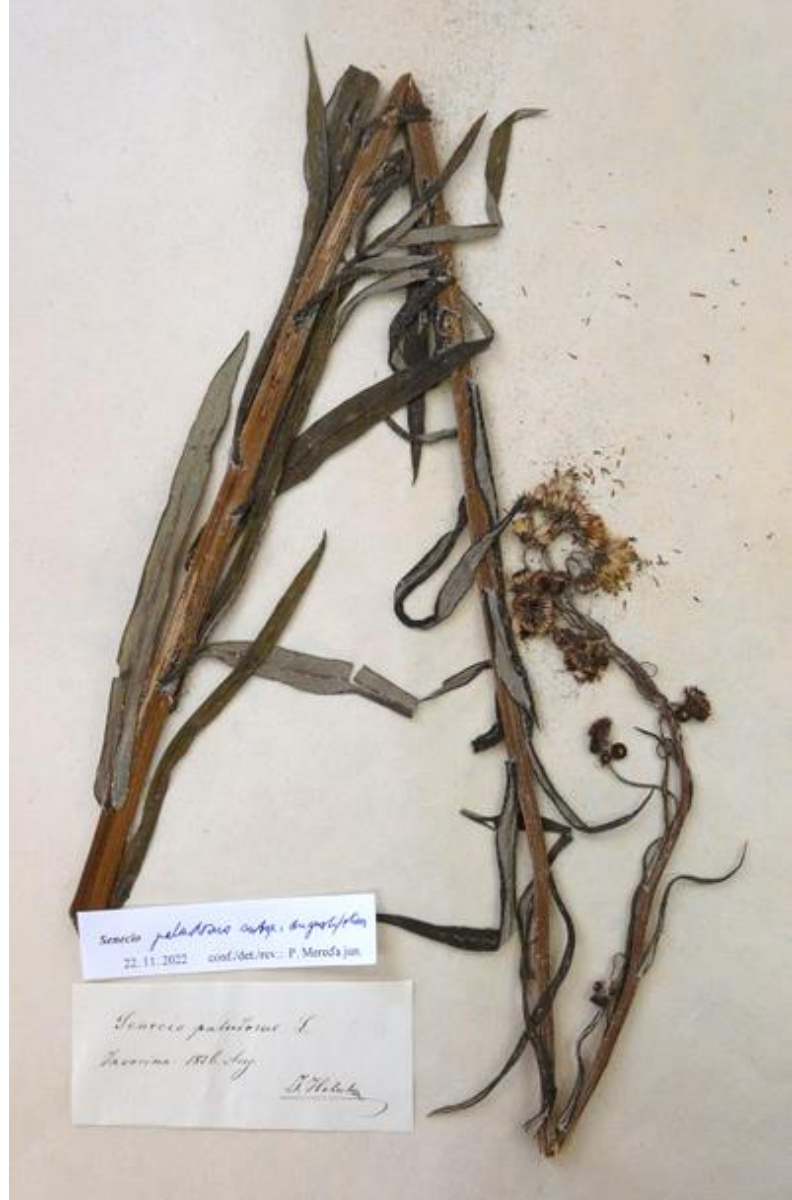
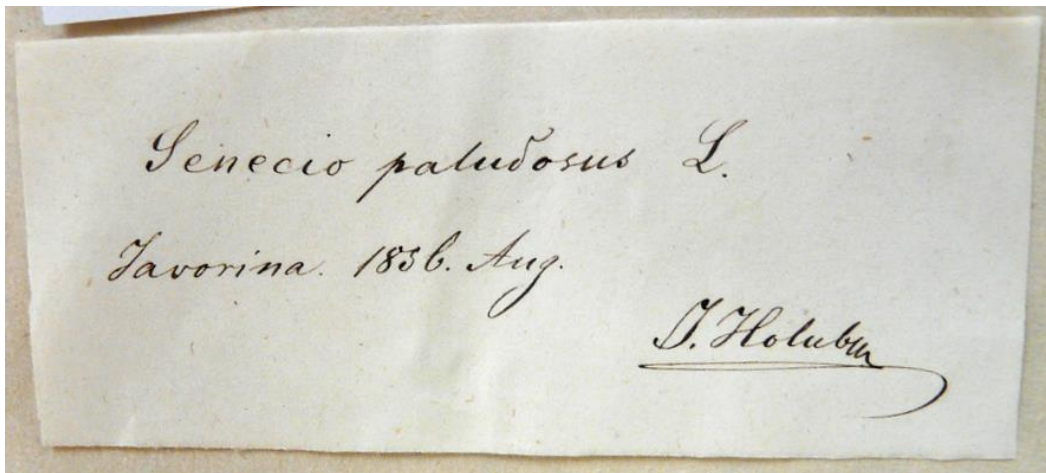
subsp. *angustifolius*

subsp. *lanatus*

subsp. *paludosus*

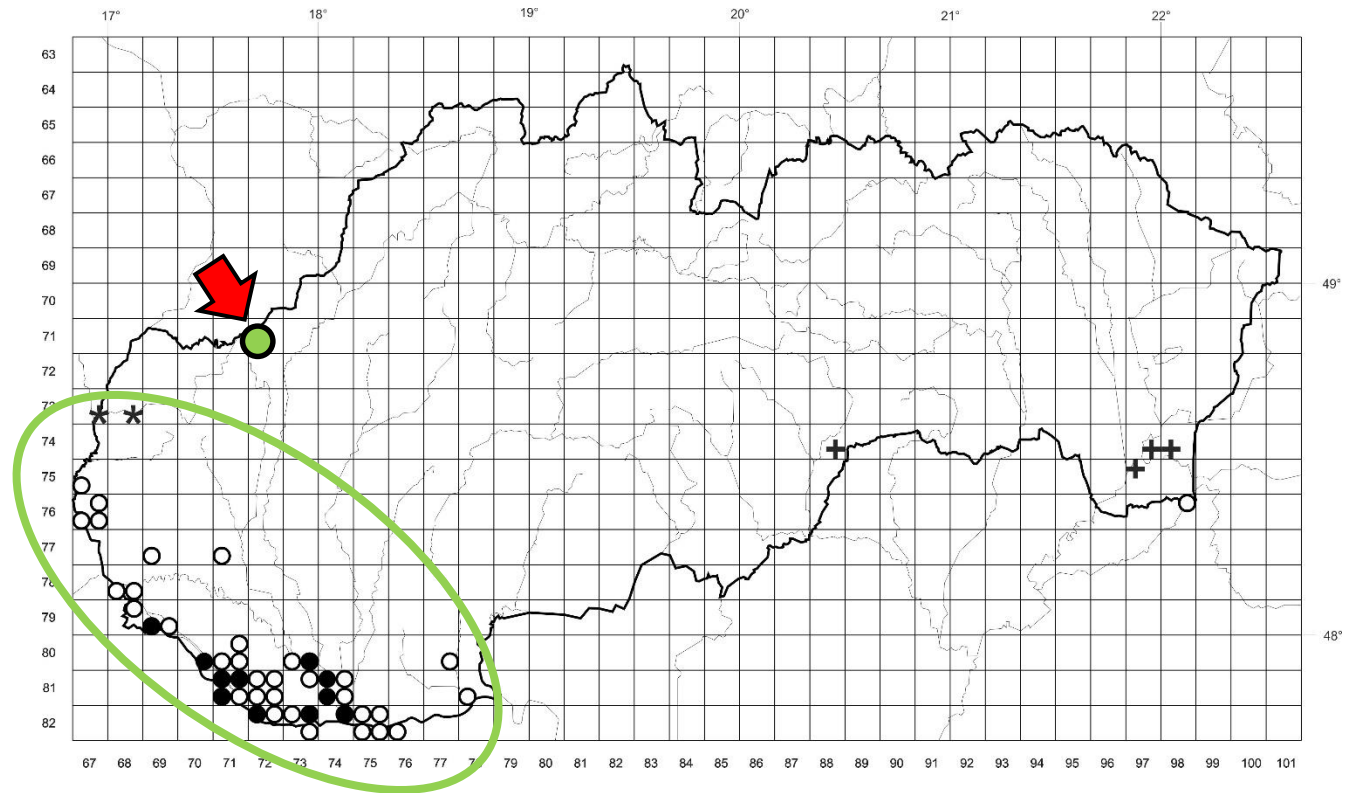

- položka k literárnemu údaju uložená v herbári SLO (Univerzita Komenského, Bratislava)
- je to *Senecio paludosus* **subsp. *angustifolius*** (starček barinný úzkolistý)

Senecio paludosus subsp. *angustifolius* (starček barinný úzkolistý)

- močiarny druh rastúci v nížinách Záhoria a Podunajska, do 180 m n. m.
- na Veľkej Javorine: ojedinelý údaj z bukového lesa v nadmorskej výške ca 700 m

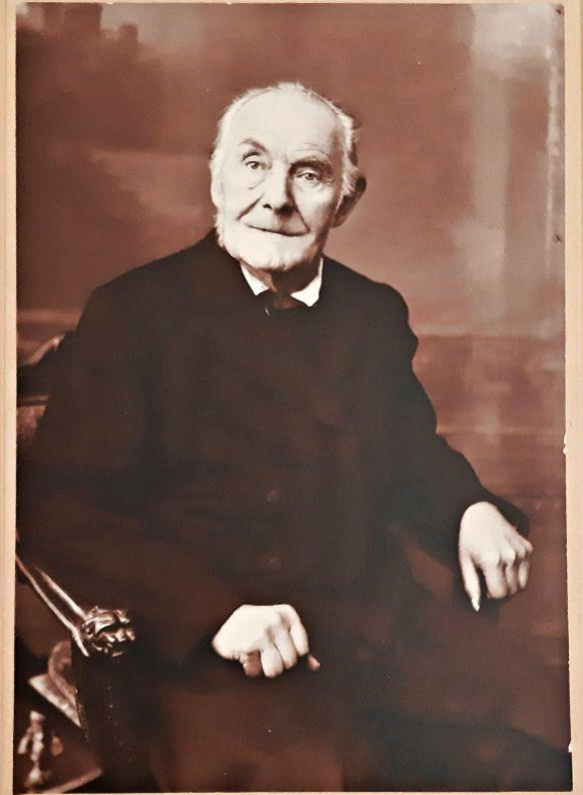
Vybrané práce o botanickom diele Holubyho

- Domin K. (1920): Josef Ludevít Holuby. - Věda Přírodní 2: 25 – 32.
- Feráková V. (1986): Botanické dielo J. Ľ. Holubyho zo súčasného hľadiska. In: Vozárová M. (ed.), Význam osobnosti Dr.h.c. Jozefa Ľudovíta Holubyho v dejinách vedy na Slovensku. Krajské osvetové stredisko, Bratislava, pp. 77 – 98.
- Futák J., Domin K. (1960): Bibliografia k flóre ČSR. Vydavateľstvo SAV, Bratislava [na stranách 251 – 257 najúplnejšia botanická bibliografia Holubyho].
- Holub J. (1986): J. Ľ. Holuby jako znalec rodu *Rubus*. In: Vozárová M. (ed.), Význam osobnosti Dr.h.c. Jozefa Ľudovíta Holubyho v dejinách vedy na Slovensku. Krajské osvetové stredisko, Bratislava, pp. 99 – 115.
- Hrabovec I. (1986): Život a dielo J. Ľ. Holubyho, jeho spolupráca s prírodovedcami. In: Vozárová M. (ed.), Význam osobnosti Dr.h.c. Jozefa Ľudovíta Holubyho v dejinách vedy na Slovensku. Krajské osvetové stredisko, Bratislava, pp. 32 – 41.
- Lizoň P. (1986): Príspevok J. Ľ. Holubyho k výskumu húb Slovenska. In: Vozárová M. (ed.), Význam osobnosti Dr.h.c. Jozefa Ľudovíta Holubyho v dejinách vedy na Slovensku. Krajské osvetové stredisko, Bratislava, pp. 116 – 123.
- Peciar V. (1986): Zásluhy J. Ľ. Holubyho o bryologický výskum Slovenska. In: Vozárová M. (ed.), Význam osobnosti Dr.h.c. Jozefa Ľudovíta Holubyho v dejinách vedy na Slovensku. Krajské osvetové stredisko, Bratislava, pp. 124 – 129.
- Ptačovský K. (1954): Vzpomínka na Dr. Jozefa Ludevíta Holubyho. – Biologia (Bratislava) 9: 661 – 667.
- Schidlay E. (1953): Botanická činnosť Dr. Jozefa Ľ. Holubyho. – Biologia (Bratislava) 8: 449 – 484.

Ťažkosti pri vedeckom botanickom bádani

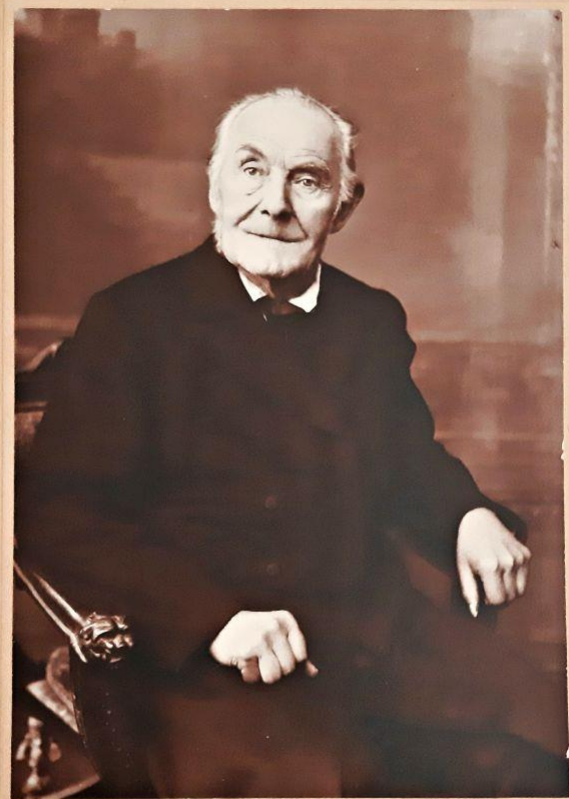
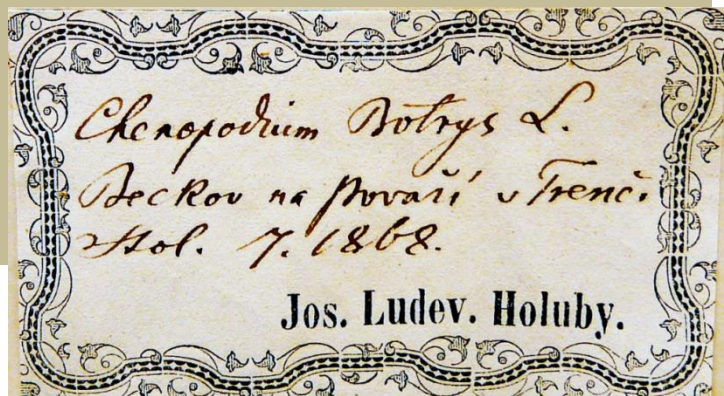
- nemal čas venovať sa len botanike
- nemal k dispozícii inštitucionálnu knižnicu ani herbárovú zbierku
- vlastné zbierky (porovnávací materiál) musel pravidelne odpredávať/darovať
 - nemal financie alebo pre nich miesto
 - resp. iní ich od neho žiadali (napr. Muzeálna slovenská spoločnosť)
- nemal financie na cestovanie a kúpu literatúry
- neprajnosť vrchnosti pre jeho národné povedomie

Napriek tomu nikdy neprepadal nacionalizmu, depresii alebo závisť. Zostal vždy skromným a s láskavým pohľadom na spoločnosť.

Joz. Ludevít Holuby
* 25. III. 1856. v Lubine (Nitrianska župa)

„Najlepšie som sa cítil vždy medzi svojimi milými rastlinami, ktoré neutekali predou mnou, ako chrobáci a motýle, ale pekne tíško čakaly a akoby kývali na mňa, aby som si ich vzal. Tu mi prišlo často na myseľ, čo hovorí národná pieseň: 'Keď som trávu kosil, útlý kvet sa spínal, ako by ma prosil, bych ho nesotínal.' Ale ja som tie kvety nesotínal nemilosrdne a bezcitne, aby som ich nechával tam zvädnúť a uschnúť: ale som si ich pekne s láskou vykopával, aby som ani jedného listu neskazil, a na plocho rozložené medzi papiere mapy domov doniesol neporušené a tam si ich častým prekladaním do suchých papierov usušil, aby boli ako živé a za dlhé roky každého, kto má smysel pre krásu rastlín, tešily.“

Jos. Ludev. Holuby
* 25. III. 1836. v Lubine (Nitran. župa)